

השיבה העשרים-ושלוש של הכנסת השביעית

יום שלישי, כ"ח טבת תש"ל (6 ינואר 1970)
ירושלים, הכנסת, שעה 16.00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היום על שולחן הכנסת לקריאה ראשונה, מטעם הממ"שלה: חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (רי"שום ציוד וגיוס), תש"ל-1970.

היו"ר מ. ביבי:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. תחילה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת. מזכיר הכנסת ת. ליאור:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי הונח

ב. חילופי גברי בוועדות הכנסת

בוועדת הפנים – במקום חבר-הכנסת אריה אליאב ייכנס חבר-הכנסת אברהם זילברברג.

בוועדת הכלכלה – במקום חבר-הכנסת אברהם זילברברג ייכנס חבר-הכנסת מרדכי זר.

בוועדת החינוך והתרבות – במקום חבר-הכנסת בן-ציון חלפון ייכנס חבר-הכנסת מרדכי בן-פורת.

היו"ר מ. ביבי:
מאחר שאין התנגדות, אני קובע כי הכנסת אישרה את הודעתו של יושב-ראש ועדת הכנסת.

היו"ר מ. ביבי:
נשמע הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת על חילופי גברי בוועדות הכנסת.

משה ברעם (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מבקש את אישורה של הכנסת לחילופי גברי כלהלן מטעם סיעת המערך (עבודה-מפ"ם) בוועדות הכנסת:

בוועדת הכנסת – במקום הפגיו מטעם סיעת המערך (עבודה-מפ"ם) ייכנס חבר-הכנסת ישראל ישעיהו שרעבי.

ג. שאילתות ותשובות

שר-הדואר א. רימלט:
1. אכן, היו לאחרונה תקלות בחלוקת דברי הדואר בירושלים. הדבר נבע מצירוף של מספר גורמים שלא היה להם כל קשר עם העברת בית המיון לגבעתי-שאל. השביתה הממושכת של דוארי ירושלים גרמה להצטרבות צעומה של דברי דואר ושיבוש רב במהלך העבודה, מצב שלא היה קיים בערים אחרות. השביתה נסתיימה בתקופת ההגים, שהיא העונה הבערת, בה עובדות בדואר כמויות גדולות של כרטיסי ברכה. מיד לאחר מכן באה תקופת ערב הבחירות, שהביאה אף היא לדואר כמויות רבות של חומר תעמולה של המפלגות.

צירוף נסיבות זה האריך באורח בלתי-נמנע את משך הזמן שנדרש לחיסול תוצאות השביתה, ואם כי גם בתקופה הקשה היה עיקר הפיגור במסירת דברי דפוס ועתונים, הרי שללא כל ספק פגע הדבר בציבור. יש לציין כי בשבועות האחרונים הצלחנו להתגבר על תקלות אלה והחלוקה בירושלים בכללותה מתנהלת כסדרה.

2. גם בשאר חלקי הארץ מתנהלת חלוקת הדואר בדרך כלל כסדרה, אם כי פה ושם מתגלות תקלות בשירות הסדיר עקב שיעור גבוה מאוד של היעדרויות, כתוצאה ממימפת השפעת שפקדה בשבועות האחרונים את המדינה בנוסף על היציאה של עובדים רבים לשירות מילואים.

3-4. מיד עם תום השביתה עשה דואר ישראל מאמץ עליון לחיסול הפיגור. למרות הקושי הרב בהשגת

היו"ר מ. ביבי:
הכנסת תשמע עתה שאילתות ותשובות. אבקש את שר הדואר להשיב לשאילתה של חבר-הכנסת מ. פרוש.

1. ייעול שירותי הדואר

חבר-הכנסת מ. פרוש שאל את שר הדואר ביום ט"ז בכסלו תש"ל (26 בנובמבר 1969):

עם העברת מחלקת המיון של דואר ירושלים לשכונת גבעתי-שאל בחורף שעבר חלו איחורים ושיבושים רציניים בחלוקת הדואר לבתי האזרחים בעיר. בתשובה לשאילתות באותו עניין השיב שר הדואר בזמנו, שעקב ההעברה חלו מספר תקלות ושתוך זמן קצר יתגברו עליהן; ואמנם חל אחר-כך שיפור בשירות.

בשבועות האחרונים, למרות שכבר עברו למעלה מחודשיים מאז סיום שביתה ההאטה של עובדי הדואר, חלו שוב שיבושים ואיחורים בחלוקת הדואר, העולים אף על אלו שהיו בזמן העברת מחלקת המיון. מכתבים הנשלחים מתוך הארץ, ואפילו מירושלים עצמה, מתקבלים כעבור 4-5 ימים ויותר.

בקשר לכך אבקש להשיבני:

1. האם ידועים לכבוד השר התקלות והאיחורים בחלוקת הדואר בירושלים?

2. האם קיימות תקלות דומות גם בשאר ערי הארץ?

3. האם ננקטו צעדים כדי לייצל את שירותי הדואר, ומכתב יתקבל בבית הנמנע למחרת יום המשלוח?

4. אם כן – מה הם הצעדים?

שבוצעו על-ידי אידוגי החבלה — כמה מהם נהרגו וכמה נפצעו ואם אפשר, לציין את מספרם של הילדים והנשים?

שר-הבטחון מ. דיין:

עד 30 בנובמבר 1969 — 55 הרוגים ו-454 פצועים. מספרים אלה כוללים 9 הרוגים ו-28 פצועים עקב פעילות כוחותינו נגד מחבלים, למשל בירי לעבר זורקי רימונים וכדומה.

4. פעולות חיל האוויר הישראלי

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ט"ז בכסלו תש"ל (26 בנובמבר 1969):

יואל נא כבודו להשיבני:

1. מהו מספר מטוסי האויב שהופלו מאז תום מלחמת ששת הימים ועד היום?
2. כמה הופלו בחזית מצרים וכמה בחזית סוריה?
3. אילו סוגי מטוסים היו הנ"ל?
4. כמה קרבות אוויר התנהלו בין חיל האוויר הישראלי לבין חילות האוויר של מצרים וסוריה?
5. כמה פעולות מתקפה ערך חיל האוויר על בסיסי האויב בפרק הזמן הנ"ל?
6. מה היו אבידותינו בפעולות הנ"ל בתקופה הנ"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:

- לשאלה 1: מאז תום מלחמת ששת הימים ועד היום הופלו 76 מטוסי אויב.
- לשאלה 2: בחזית המצרית — 62, ובחזית הסורית — 14.
- לשאלה 3: 64 מיג 21, 16 מיג 17, 14 סוחוי 7.
- לשאלה 4: 36.
- לשאלה 5: 172.
- לשאלה 6: 10 חללים ו-30 פצועים.

היו"ר מ. ביבי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל):

התוכל, כבוד השר, לומר לנו: האם המכ"ם הסוריים "פי. 12" פעל בפרק זמן זה?

שר-הבטחון מ. דיין:

בשטחים של מצרים ובשטח סוריה ישנם כלי נשק וציוד, בכללם מכ"ם מסוגים שונים, ולפי מיטב ידיעותי — גם מהסוג הזה.

5. מספר הנפגעים ב"קרב על התעלה"

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ט"ז בכסלו תש"ל (26 בנובמבר 1969):

כמה היו קרבות "הקרב על התעלה" בצד הישראלי ובצד המצרי?

שר-הבטחון מ. דיין:

מספר נפגענו מ-1 באפריל 1969 ועד 30 בנובמבר 1969 הוא — 113 חללים ו-330 פצועים. מספר נפגעי המצרים אינו מתפרסם על-ידם. מכל מקום, יש לי יסוד להניח שמספר אבידותיהם בתקופה זו עלה על אלף הרוגים.

כוח-אדם מתאים גויסו למיון המכתבים, להעברתם ולעבודות הדורות עובדים זמניים והועסקו עובדים קבועים בשעות נוספות.

גם כיום אנו שוקדים על ייעול ושיפור השירות של חלוקת הדואר בבירה. לאחרונה נערך מיפוי חדש של אזורי חלוקת הדואר בעיר ונוספו שבעה אזורי חלוקה. אנו מעסיקים עתה מספר דוורים חדשים, המורידים מעט מן הנטל המוטל על דוורים עמוסים במיוחד ומסייעים לייעול השירות של חלוקת דואר בבירה.

כפתרון לטווח ארוך בכוונתנו להנהיג שיטה חדשה של שכר עידוד בשירותי דואר המכתבים, לאחר שזו הצליחה מעבר למקוה בשירותי ההנדסה שלנו. בשבוע האחרון הוחל במדידת התפוקה בבית המיון בירושלים, כצעד מעשי ראשון להנהגת השיטה.

היו"ר מ. ביבי:

אני מבדק את שר הדואר להופעתו הראשונה בתפקידו החדש ומאחל לו הצלחה ועבודה פורייה. נשמע עתה תשובות שר הבטחון לשאלות של חברי הכנסת.

2. האיסור להפעיל מקלטי רדיו וטלוויזיה בשבתות ובחגים במחנות הצבא

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום ט"ז בכסלו תש"ל (26 בנובמבר 1969):

1. האם קיים איסור לפתוח מקלטי רדיו וטלוויזיה, בלילות שבת ובמשך השבת וכן גם בחגי ישראל, בחדרי התרבות ובמועדונים הפזורים במחנות צה"ל?
2. אם קיים איסור כנ"ל — מתי הוצא ועל-ידי מי?
3. האם נוקטים בהליכים משמעתיים כנגד חיילי צה"ל המפעילים במועדונים במחנות צה"ל מקלטי רדיו או טלוויזיה באחד מהמועדים הנזכרים בשאלה 1 לעיל?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא אוכל להוסיף לנאמר בתשובתו של שר הבטחון לוי. אשכול ז"ל בשעתו, ב-17 בפברואר 1964, לשאלתה של חברת-הכנסת אמה תלמי בעניין זה.

היו"ר מ. ביבי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, לאור החלטת בית-המשפט העליון, המעניקה לאזרחים את האפשרות לראות טלוויזיה בשבת, האם לא סבור כבוד השר, כי צריך להעניק אותן זכויות גם לחיילים?

שר-הבטחון מ. דיין:

יש לחיילים אותן זכויות כלאזרחים, אך את החיילים מחייבות גם הוראות הפיקוד העליון, ואם יש בהוראות אלה איסור כלשהו, הרי איני חושב שיכולים החיילים לנהוג בניגוד לו.

3. מספר הנפגעים בקרב תושבי "השטחים" עקב מעשי תבלה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ט"ז בכסלו תש"ל (26 בנובמבר 1969):

מהו מספר הנפגעים מאז מלחמת ששת הימים מבין התושבים שבשטחים שנפגעו ממעשי הטרור

6. טקס ההלוויה של סגן דרורי גלבוע ז"ל

חברי הכנסת ד. זכין שאל את שר הבטחון ביום ט"ז בכסלו תש"ל (26 בנובמבר 1969):
מוזכירות קיבוץ יד-מרדכי מסרה לי את הפרטים הבאים:

ביום 17 בנובמבר 1969, בהלוויה של חברם סגן דרורי גלבוע ז"ל, שנפל בעת מילוי תפקידו, נתבקש הרב שערך את ההלוויה על-ידי הורי סגן גלבוע להימנע מביצוע כל פירטי הטקס הדתי של ההלוויה. בתגובה על כך אסר הרב הצבאי על מפקדו של סגן גלבוע ז"ל לשאת דברי הספד לפקדו.

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם נמנעו פקודות המטכ"ל בעניין טקסי הלוויית צבאיות מהרב להיענות לבקשתם של ההורים השכולים?

2. האם היה בסמכותו של הרב הצבאי להורות, כתגובה על בקשתם של ההורים, לאסור על מפקדו של סגן גלבוע לשאת דברי הספד בשם היחידה?

3. אם לא — מה כוונת שר הבטחון לעשות על מנת למנוע הישנות מקרים כאלה בעתיד?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: כן, הדרישה עמדה בסתירה לפקודות המטכ"ל ובניגוד למוסכם עם מזכיר המשק.

לשאלה 2: כן, הרב הצבאי פעל לפי פקודות המטכ"ל וההנחיות היומיומיות שבידו למקרים כאלה.

לשאלה 3: לאור הני"ל, וכל עוד פקודות המטכ"ל וההנחיות הנוכחיות הן בתוקפן, אין בכוונתי לעשות דבר על מנת למנוע הישנות מקרים כאלה בעתיד.

7. פירסום תצלומים וכתבה שבהם מתוארות**פעולות צבאיות**

חברי הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ט"ז בכסלו תש"ל (26 בנובמבר 1969):

בשני מקרים ניתן היתר לפירסומים:

א. תצלום מיכלית דלק ולידה אזרחים מצריים קטולים שנתקלו ביחידת צה"ל שפשטה בחוף המערבי של תעלת סואץ.

ב. תיאור חיסול מכונית "פלימות" מצרית על גוסעיה על-ידי טנקים, וכן אופן חיסול חיילים מסתתרים (התיאור הזה ניתן בפרטות בשבועון "במחנה", שתיאר את הפשיטה הני"ל).

בקשר לכך אבקש את כבודו להשיבני:

מה הביא לפירסום הצילומים והכתבה?

שר-הבטחון מ. דיין:

היתה טעות בשיקול הדעת בכך שלא נמנע פירסום התמונה והקטע הנוכח בכתבת "במחנה".

8. קליטת נכי צה"ל בעבודה

חברי הכנסת ח. גרוסמן שאלה את שר הבטחון ביום כ"ח בכסלו תש"ל (8 בדצמבר 1969):

בעתונים "הארץ", "מערב" ו"ידיעות אחרונות" מ-1 בדצמבר 1969 התפרסם, כי מפעלים שונים מסרבים

לקלוט נכי צה"ל בעבודה וכי הפעלת החוק באמצעים משפטיים כרוכה בקשיים ובסחבת רבה.

אבקש לדעת:

1. האם נכונה ידיעה זו?

2. מה יש בדעת השר לעשות כדי לאפשר הפעלת החוק ללא הערמת קשיים מצד המעסיקים?

3. האם יש בדעת השר לנקוט אמצעים מתאימים נגד מעסיקים המסרבים לקלוט נכי צה"ל במפעליהם בהתאם לחוק?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: קיימים מספר מפעלים שאינם מראים נכונות מלאה לקלוט בעבודה נכי צה"ל.

לשאלות 2-3: הרשות המוסמכת פועלת לשינוע המעבידים, ובמקרים קיצוניים אף מגישה תביעות משפטיות.

ייתכן כי "הפעלת החוק באמצעים משפטיים. כרוכה בקשיים ובסחבת רבה", אבל אינני ידע דרך להפעלת החוק שלא באמצעים משפטיים, ולכאלה יש תהליכים קבועים.

9. גידול הציוד הצבאי שברית-המועצות מספקת לארצות ערב

חברי הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הבטחון ביום כ"ח בכסלו תש"ל (8 בדצמבר 1969):

סוכנות "אי.פי." דיווחה אמש לעתונות בישראל, כי לפי סקר שברשותה, אשר נערך על-ידי מומחים של ממשלת ארצות-הברית, סיפקה ברית-המועצות לערבים את כל הציוד הצבאי שאיבדו במלחמת ששת הימים, אולם לא יותר מזה.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. לפי הנתונים שברשותנו, האם נכונים ממצאי הסקר?

2. אם הנתונים מוכיחים על עובדות שונות — מה הן?

3. האם ממשיכה ברית-המועצות לספק לארצות ערב נשק גם בימים אלה ובכמויות קבועות?

4. האם הצטרפה לרשימת מקבלי הנשק מברית-המועצות מדינה כלשהי משכנותינו שלפני-כן לא קיבלה נשק ממנה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: הממצאים אינם נכונים.

לשאלה 2: בהשוואה למצב של ערב מלחמת ששת הימים עלתה כמות השריון במצרים ל-170% (וזאת אומרת ב-70% יותר מאשר ערב המלחמה), בסוריה — ל-180% ובעיראק — ל-120%. כמות המטוסים במצרים עלתה ל-170%, בסוריה ל-220% ובעיראק ל-140%. גוסף לגידול הכמות חל גם שיפור ניכר בסוגי הכלים ובאיכותם.

לשאלה 3: כן.

לשאלה 4: סודאן.

שר-הבטחון מ. דיין:

הנני מפנה את השואל להודעת דובר צה"ל מיום 15 בדצמבר 1969. העתק ההודעה מצורף בזה.

הודעת דובר צה"ל — 15 בדצמבר 1969

טייסינו, רב-סרן נסים אשכנזי וסרן גיורא רום, שחזרו מן השבי המצרי ב-6 בדצמבר, יודקו להמשך הטיפול הרפואי. מצבם הכללי, לדעת הרופאים, טוב. שלטונות ישראל הגישו היום לאירגון הצלב האדום הבין-לאומי תלונה המפרטת את ההפרות של אמנת ז'נבה בדבר הטיפול בשבויי מלחמה משנת 1949, שבוצעו על-ידי שלטונות מצרים ביחס לשני הטייסים השבויים.

עיקרי התלונה הם:

1. בניגוד לאמנה סירבו שלטונות מצרים להתיר ביקור נציגי הצלב האדום אצל שבוינו במשך 45 ו-46 ימים, למרות דרישות חוזרות מצד נציגי האירגון וחורף התערבותו של הוועד הבין-לאומי בז'נבה.
2. הנימוק שניתן על-ידי המצרים לסירובם זה בכך, שמצב בריאותם של הטייסים אינו מאפשר ביקור, אינו עשוי להתקבל על הדעת. הפרקטיקה הרפואית אינה אוסרת על ביקור אצל פצועים הסובלים משברים בגפיהם.
3. יתר על כן, בכל אותה עת, שבה נמנע ביקור נציגי הצלב האדום, היו טייסינו נתונים לביקוריהם של נציגי השלטונות המצריים ולחקירה צבאית מלווה בשימוש באמצעים אלימים. כן לא נמנע ביקורו של צלם לצרכי תעמולה.
4. רב-סרן אשכנזי הועבר לבית-חולים רק יומיים לפני שהותר לנציגי הצלב האדום לביקורו, וסרן גיורא רום יום אחד בלבד לפני-כן. בהיותם פצועים הוחזקו במקום מעצר בתנאים בלתי-נסבלים.
5. חקירתם במשך למעלה מ-40 יום נעשתה תוך איומים שבישראל אין יודעים על גורלם ולכן ניתן לעשות בהם ככל העולה על הדעת, וכי יימנע מהם טיפול רפואי.
6. רב-סרן אשכנזי הוכה על-ידי חוקריו בכל חלקי גופו, בהשתמשם בדיהם, בדגליות ובאלות גומי. אף דרכו על עקב רגלו השבורה. בתא המעצר הוחזק ללא מזון או כיסוי או אמצעים להיגיינה אלמנטרית.
7. סרן רום הוחזק בהיותו פצוע בתא מעצר במשך שבעה ימים ללא מזון או כיסוי. בתקופה האמורה קיבל מכות.
8. שלטונות מצרים לא רק סירבו להתיר לנציגי הצלב האדום לביקורם, אלא גם נמנעו כל אינפורמציה, בכתב או בעל-פה, על מצב בריאותם של השבויים, אף כי הגדירוהו במעורפל כקשה, ובכך גרמו לחוסר ודאות ולדאגה רבה בדבר מצבם. עד לביקור נציגי הצלב האדום לא ניתן לשבויים לכתוב וכן לא הועברו אליהם דברי דואר וחבילות שנשלחו עד לאותה עת. לאחר מכן הועברו דברי הדואר תוך השהיות ובאופן בלתי-סדיר.
9. השלטונות המצריים סירבו למלא בקשתו של סרן רום לראות רב יהודי, בהתאם לזכותו לפי אמנת ז'נבה.

10. נתונים על פעולות איבה של ארצות ערב נגד ישראל

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ח בכסלו תש"ל (8 בדצמבר 1969):
אבקש את כבודו להשיבני:

מה המספר הכולל של התקפות וחדירות צבאיות ביבשה, בים ובאוויר, שבוצעו על-ידי מצרים, ירדן וסוריה כלפי ישראל או צה"ל מאז מלחמת ששת הימים?

שר-הבטחון מ. דיין:

המספר הכולל של פעולות איבה מכל הסוגים מ-12 ביוני 1967 עד 30 בנובמבר 1969: בגיורה המצרית — 3971; בגיורה הירדנית — 3094; בגיורה הסורית — 305.

כאמור, כולל מספר זה את כל האירועים, החל מדיית צלף והנחת מוקש שנתגלה וכלה בפיצוץ ב"שופר-סל" והטבעת המשחתת "אילת".

11. נתונים על פעולות החבלה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ח בכסלו תש"ל (8 בדצמבר 1969):

אבקש את כבודו להשיבני:

1. מהו המספר הכולל של פעולות החבלה שבוצעו נגד ישראל ויושבי השטחים המשוחררים מאז מלחמת ששת הימים?

2. כמה מהן בוצעו בשטחים המשוחררים וכמה בתחומי ישראל?

3. כמה מהן כלפי אזרחים וכמה כלפי אנשי צבא או אוויריקטים צבאיים?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: עד 6 בינואר 1970 — 999.

לשאלה 2: בישראל — 144, בשטחים — 855.

לשאלה 3: בתקופה האמורה היו: א) אזרחים ישראלים — 400 נפגעים, מהם 40 הרוגים; ב) אנשי צבא — 188 נפגעים, בכללם 23 הרוגים; ג) תושבי השטחים — 516 נפגעים, בכללם 50 הרוגים — ביניהם בנו ואחיו של חילמי אל-מוחתאסב, ראש המועצה המוסלמית.

12. יחסם של שלטונות מצרים אל שבויי מלחמה ישראלים

חבר-הכנסת ג. האונגר שאל את שר הבטחון ביום ו' בטבת תש"ל (15 בדצמבר 1969):

1. הנכון שהשלטונות המצריים הפרו כלפי שבויי המלחמה הישראלים, רב-סרן אשכנזי וסרן גיורא רום, את כללי אמנת ז'נבה לגבי שבויי מלחמה?

2. אם כן — אילו היו ההפרות שהרשו שלטונות מצרים כלפי שני הקצינים הישראלים אשר נפלו בשבי המצרי?

3. איזה טיפול רפואי ניתן לשני הקצינים הפצועים על-ידי המצרים ומה היה מצב בריאותם עם שובם לישראל?

4. מה בדעת הממשלה לעשות בנוגע?

אלא אם תוגש בקשה מיוחדת לכך ויבטל צו ההפקעה שהוצא.

אשר להענקת כספים — אין בידנו אמצעים לפקח על כך או למנוע זאת.

14. ידיעה על ביצוע חפירות ארכיאולוגיות על-ידי

שר הבטחון ברצועת עזה

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום ו' בטבת תש"ל (15 בדצמבר 1969):

ב"הארץ" של יום א', 7 בדצמבר 1969, מסופר הסיפור הבא:

"בשבוע שעבר בא שר הבטחון, מר משה דיין, לרצועת עזה. נקבעו לו פגישות עם מכובדים בעזה, אך שר הבטחון רצה לנצל את הביקור גם לחפירות ארכיאולוגיות. ההליקופטר הקפיץ אותו לדייר-אל-בלח, סמוך לחוף הים. במקום זה מצוי תל שבו נחשפו לאחרונה כלים עתיקים... כדי לאבטחו מפני התנפלויות יצאו למקום כמה אנשי צבא מזוינים ששמרו במקום בעת ששר הבטחון עסק בחפירות. מזלו שיחק לו, אחרי עבודה של למעלה משעתיים הצליח לחשוף, בעומק ניכר, מספר כדים עתיקים ונאים. לפחות אחד מהם הוא כנראה מהמאה השבע-עשרה לפני הספירה."

בעקבות הסיפור הנ"ל אבקש לדעת:

1. האם עסק שר הבטחון במקום הנ"ל בחפירות ארכיאולוגיות?
2. האם כדי לבצע חפירות ארכיאולוגיות באזור הנ"ל יש לקבל היתר?
3. האם קיבל שר הבטחון היתר לביצוע החפירות הנ"ל?
4. אם קיבל — ממי קיבל?
5. למי מועברים ממצאים ארכיאולוגיים המתגלים בשטחים המוחזקים?

6. האם נטל שר הבטחון ממצאים כלשהם, בכללם כדים כנ"ל, ממקום החפירות? אם נטל — האם הועברו הכדים לרשות כלשהי? אם הועברו — למי הועברו?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: לא.

לשאלות 2 ו-5: אינני יודע ואין זה ענייני.

לשאלות 3-4: ראה תשובתי לשאלה 1.

לשאלה 6: לא, אולם אני קונה מדי פעם ממוכרי עתיקות בחבל עזה, ביהודה, בשומרון ובישראל כלים עתיקים.

15. נתונים על פשיטות וחפירות מצריות

חבר-הכנסת י. גולן שאל את שר הבטחון ביום ו' בטבת תש"ל (15 בדצמבר 1969):

1. כמה פשיטות מצריות ביבשה, בצד המזרחי של התעלה, אירעו בשנת 1969?
2. כמה חפירות של מטוסי חיל האוויר המצרי אירעו ב-1969?
3. כמה חיילים מצריים נהרגו, לידעתו, בנוסיון הפשיטות בשפת התעלה המזרחית?

לאור האמור נתבע הצלב האדום הבין-לאומי לדרוש מן המצרים לנקוט בכל הצעדים הנדרשים בשל הפרה זו של אמנת ז'נבה: תביעה מהשלטונות המצריים להעמיד לדין את האחראים ולהתחייב כי בעתיד לא תישונה התופעות המחרדות של יחס פוגע, משפיל ובלתי-אנושי כלפי שבויי מלחמה.

עם זאת כדאי לציין, כי לדברי הטייסים היחס של הסגל הרפואי היה טוב. כמו-כן לפי חוות דעת רופאיו היה הטיפול הרפואי בבית-החולים סביר בהתאם לנסיבות.

היו"ר מ. ביבי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת האונגר.

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):

השר לא ענה על שאלה מס' 4: מה בדעת הממ"שלה לעשות בנדון?

שר-הבטחון מ. דיין:

חפידיו של השר המשיב לשאלות הוא להשיב על הנעשה בתחומי משרדו ולא מה בדעת הממשלה לעשות. יש לי ספק אם השר צריך להשיב מה בדעתו לעשות בעתיד, ואם מישור רוצה לדעת מה בדעת הממשלה לעשות — הרי הוא יכול לפנות בשאלתה לראש הממשלה.

13. העברת כספים מאירוגי החבלה לערבים

שבתייהם מוצצו על-ידי צה"ל

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר הבטחון ביום ו' בטבת תש"ל (15 בדצמבר 1969):

בעתונות פורסם, שאירוגי החבלנים החליטו לפצות בכסף את בעלי הבתים ביהודה ושומרון ורצועת עזה שבתייהם מוצצו על-ידי צה"ל, כעונש על כך שבבתייהם ניתן מחסה למחבלים או שנמצא בהם נשק.

בהתחשב בהשלכות העלולות להיווצר מכך לגבי עידוד שיתוף הפעולה של תושבי האזור עם החבלנים, רצוני לשאול את כבודו:

1. האם הידיעות שפורסמו תואמות את המציאות בכללה או בחלקה?
2. האם נתגלו מקרים שהועברו כספים למטרה זו?
3. אם כן — אילו אמצעים עומד כבוד השר לנקוט כדי למנוע פעילות כזאת?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1-2: ידועים לנו מקרים שבהם הועברו כספים הימיעדים לתמוך במשפחות עצורים וכיוצא באלה.

לשאלה 3: בדרך כלל אין אנו רודפים את משפחתו ובני ביתו של החבלן — בין אם נהרג, נעצר או שהוא מבוקש על ידנו. כל עוד המשפחה זקוקה לסעד, וסעד זה ממומן ממקורות שעליהם יש לנו ביקורת ופיקוח, איננו רואים בכך פסול.

לגבי הבתים שנהרסו — ההריסה נעשית על-פי צו של המפקד הצבאי, המתבסס על תקנה 119 לתקנות ההגנה לשעת-חירום, 1945, ובכך כלולה הפקעה מוקדמת של המבנה והקרקע. איננו מתירים בניית הבית מחדש,

חוברת ח', ישיבה כ"ג

— שאלות ותשובות (דין, לורנץ, י. תמיר, ביבי, אבנרי) —

ולכן אינני יכול להביע דעה כיצד הוא פועל, כלומר, אם הוא יעיל או לא.

18. שמועה על אי-היענות שר הבטחון לפנייה בדבר שיחרור אלון מתפקידו בצה"ל

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום י"ג בטבת תש"ל (22 בדצמבר 1969):

נמסר לי כי ביום א', 14 בדצמבר 1969, באותו יום שבו ענה שר הבטחון לפנייתו של האלוף עזר וייצמן לשחררו מתפקידו בצה"ל כדי לאפשר לו חזרה בממשלה, דחה שר הבטחון את פנייתו של השר יוסף ספיר לשחרר מתפקידו גם את האלוף אריק שרון, כדי שיוכל לכהן כשר בממשלה מטעם חטיבת הליברלים בגח"ל.

שאלותי הן:

1. האם ידיעה זו נכונה?
2. אם כן — מה גרם להחלטתו של שר הבטחון שלא להיענות לפנייתו של השר יוסף ספיר?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא מובן לי איך יכול היה "להימסר לך" וכו', כאשר לא היתה פנייה כזו.

היו"ר מ. ביבי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה— כוח חדש):
כבוד השר, בקשר לזה רוצה אני לשאול: האם מותר לקצין בצה"ל, בעודו בשירות, לנהל משא-ומתן עם מפלגות?

שר-הבטחון מ. דיין:

אינני מבין כיצד זה בא "בקשר לזה". השאלה היתה אם פנו אלי ואני סירבתי. אם יש לך שאלה מה מותר ומה אסור לקצין לעשות, לא לשר, תגיש שאלתה ואשיב לך.

19. בחירת הרב הראשי של צה"ל לכהונת הרב הראשי של תל-אביב— יפן

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ב בטבת תש"ל (31 בדצמבר 1969):

לאור העובדה כי הרב הראשי של צה"ל, האלוף שלמה גורן, נבחר לפני למעלה משנה לכהונת רבה הראשי של תל-אביב— יפן, הגני לשאול את כבוד השר: האם שתי הכהונות הללו מתיישבות זו עם זו?

שר-הבטחון מ. דיין:

ביקשתי חוות-דעתו של היועץ המשפטי לממשלה ולהלן תשובתו:

1. הוצגה בפני השאלה האם רשאי האלוף ש. גורן להמשיך ולשרת בשירות קבע בצה"ל לתקופת זמן נוספת, למרות שנבחר לכהונת רב ראשי של תל-אביב— יפן.

2. השאלה הג"ל צריכה להיבחן לדעתי משתי בחינות: א. האם יכול האלוף הרב ש. גורן להמשיך ולשרת בשירות קבע בהתאם לחוקים ולפקודות החלים על אנשים בשירות קבע? ב. האם יכול מי שנבחר

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: מתחילת 1969 ועד היום — 22 פשיטות.

לשאלה 2: 22.

לשאלה 3: בתקופה האמורה — 37.

16. הצעה להקים יחידת מילואים לתעמולה וללוחמה פסיכולוגית

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר הבטחון ביום ח' בטבת תש"ל (17 בדצמבר 1969):

בעתון "המודיע" מיום כ"ג בכסלו תש"ל (3 בדצמבר 1969) פורסם, שבפתיחת קורס ליחסי ציבור מטעם האיגוד הישראלי לפירסום והעלאת הצעה להקים יחידת מילואים מיוחדת לתעמולה וללוחמה פסיכולוגית, במסגרת לשכת דובר צה"ל, לדעת המציע קיימת האפשרות לגבש צוות מוחות שיעשה את שירות המילואים שלו במסגרת זו.

אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם הגיעה הצעה זו לידיעתם של הגורמים המוסמכים?
2. האם נבחנה ההצעה, מעשיותה ומידת התועלת שבה?
3. אם כן — מה הן המסקנות?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 1: כן.

לשאלות 2—3: הנושא נמצא בבדיקה.

17. שמירה אזרחית על חנויות בעזה

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום י"ג בטבת תש"ל (22 בדצמבר 1969):

מר עמוס חדר, סופר "הארץ", מודיע היום בעתוננו, שסוחריו עזה, בעלי החנויות ברחוב המרכזי, החליטו לארגן "משמר אזרחי" על מנת לפקח על הבטחון בסביבת עסקיהם וכדי שיוכלו לקיים את מסחרם.

בקשר לכך אבקש להשיבני:

1. מה אמת בידיעה הנ"ל?
2. אם היא נכונה — מה הם פרטי ההתארגנות ואופיה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלות 1—2: היזמה לכך באה מצדם של נציגי הסוחרים במקום. לא דובר בהקמת "משמר אזרחי", אלא בשכירת שומרים מחברת שמירה אזרחית הפועלת בעזה.

היו"ר מ. ביבי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל):

כבוד השר, האם המשמר הזה הוקם? האם הוא פועל? ואם הוא פועל — כיצד הוא פועל?

שר-הבטחון מ. דיין:

עד כמה שאני יודע נשכרו ופועלים מספר שומרים מטעם הסוחרים בשוק או ליד חנויות של אותם הסוחרים. הדבר התחיל להתבצע רק בימים האחרונים

— שאלות ותשובות (דין, ביבי, י. תמיר); חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (ביבי, רוזן) —

לכהונת רב ראשי להמשיך ולהשהות כניסתו לתפקיד שאליו נבחר?

3. מבחינת משרד הבטחון עומדת כמובן לדיון רק השאלה הראשונה, שנוסחה הובא בסעיף 2א. לעיל.

4. על-פי החוקים והפקודות החלים על חייל בשירות קבע אין לדעתי מגיעה לכך שהרב גורן ימשיך לשדר בשירות קבע, אם ידחה לתקופת זמן נוספת את כניסתו לתפקיד שאליו נבחר. חייל בשירות קבע זקוק להרשאה כדי להציג מועמדותו לבחירתו לרב (כך לפחות המצב עתה), והוא זקוק להרשאה לכל פעילות מחוץ לצבא אשר נושאת אופי של עבודה נוספת או של פעילות ציבורית, הכל כפי שפורט בפקודות מטכ"ל 33.0116 ו-33.0116. כל עוד איננו עוסק בעיסוקים נוספים על עיסוקיו בשירות הקבע, אין פגם מבחינת הכללים החלים על איש בשירות קבע.

5. שאלה שונה ונפרדת היא, האם יכול מי שנבחר לכהונת רב לדחות לתקופות ארוכות את כניסתו לתפקיד

שאליו נבחר, אך זאת, כאמור, שאלה הנוגעת לנבחר, לציבור בוחריו, ולרשויות הממלכתיות המפקדות על-פי הדין על בחירות מן הסוג שגדון כאן, ואין היא נוגעת לצה"ל כל עוד נמנע איש שירות הקבע, שנבחר כאמור, מפעילות הנוגדת את פקודות הצבא.

ה"ר מ. ביבי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יוסף תמיר.

יוסף תמיר (גח"ל):

כבוד השר, אילו מסקנות מסיק אדוני מחוות-דעתו של היועץ המשפטי?

שר-הבטחון מ. דיין:

שהרב גורן יכול להמשיך בתפקידו כרב ראשי לצה"ל, כל עוד איננו עוסק באופן אקטיבי בתפקיד שאליו נבחר — כרב ראשי לעיר תל-אביב-יפו. זה במידה שהצבא נוגע בדבר.

ד. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי

צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תש"ל—1969

(המשך הדיון)

ה"ר מ. ביבי:

הכנסת תעבור לסעיף ב' בסדר-היום: חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תש"ל—1969, קריאה ראשונה, המשיך הדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת רוזן, ואחריו — לחבר-הכנסת גרוס.

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מ"פ):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הדיון החוזר מדי שנה בהצעת החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) משמש הזדמנות חוזרת למעין ויכוח מדיני זוטא. חוק זה בא, כדברי שר המש-פטים, למנוע עבירות של אזרחי ישראל ולהגיע לכלל פטור מעונשין על עבירות אלה שבוצעו בשטחים המוחזקים, וכן הוא בא לסייע לבתי-המשפט המקומיים, האזרחיים והצבאיים, בשטחים. בנסיבות הקיימות חוק זה הוא בבחינת הכרח של יגונה, ושמעתי בסיפוק מפי שר המשפטים, שהביא את החוק, שאמנם כך הדבר.

חוק זה, שנתקבל על-ידי הכנסת למחרת מלחמת ששת הימים, הארעיות שבו, עובדת היותו חוק לשנה אחת בלבד, חוק התובע חידוש על-ידי הכנסת, היא הנותנת שמשמעותה היא שאיפתנו לשלום, אמונתנו בסיכוי השלום, על אף הכל, אי-הווייתו של השלום, אף אם אינו נראה באופק הקרוב.

הצעת חוק זו הותקפה בכנסת משני קצוות. חבר-הכנסת חביבי שלל את החוק המוצע כמיותר ומזיק, באשר הוא תובע נסיגה לפני שלום וללא שלום, תוך כדי סיכון קיומה של מדינת ישראל. חברי-הכנסת מילמן ותמיר שוללים את החוק המוצע והם תובעים את החלת החוק הישראלי על כל השטחים ומיד, היינו סיפוחם דה-פקטו ודה-יורה, תוך כדי ויתור על השלום, על הסיכוי להסכם ולשלום.

אולם חוק זה תואם את מדיניותה של הממשלה, שאושרה על-ידי הכנסת: עמידה על גבולות הפסקת האש עד בוא השלום ונכונות למשא-ומתן עם מדינות ערב, משאי-ומתן ללא תנאים מוקדמים על שלום וגבולות בטוחים ומוסכמים. זוהי עמדתה המוסמכת של הממשלה שבה משתתפת סיעת גח"ל ועמדה זו מחייבת גם אותה. ואילו התביעה לביטול החוק המוצע ולהחליט החוק הישראלי על השטחים פירושה אחד ויחיד — הגפת הדלת בפני כל סיכוי למשא-ומתן על שלום, עירעור עמדתה המדינית המאוזנת של הממשלה, ואתה השמטת הקרקע מתחת למעמדנו המדיני בעולם.

חבר-הכנסת מילמן איננו רשאי להצביע נגד החוק המוצע, ואולם הוא וחבריו מנסים לכרסם, לערער את עמדתה של הממשלה, ובכך עיקר הסכנה. ואילו חברי-הכנסת שמאל תמיר מרחיק לכת, הוא שולל את החוק המוצע דווקא כדמוקרטי, משום שהוא חוק של ביבוש והכושב שגורם על כל דמוקרטי ועל כל אדם פרוגרסיבי, ואילו חברי-הכנסת תמיר איננו סיפוחיסט גרידא, אלא סיפוחיסט פרוגרסיבי, התובע להחיל את המשפט הישראלי ואת הסיפוח בכות, כדי להבטיח שיפוט תקין ושלטון תקין. מתוך גישתו הדמוקרטית וההומניסטית. אולם המתעלם מזכויות לאומיות של בני עם שני והמוותר על הפרספקטיבה להסדר מוסכם ולשלום, המספח בכוה שטחים — אינו חדל מלהיות כובש שגורם על התושבים ואקספנזיוניסט בעיני העולם.

(קריאה: איזה חוק תחיל על גוש-עציון?)

זאת ועוד: יחדלו נא חסידי ארץ-ישראל השלמה להטיל ספק בתוקף זכותנו המוסרית והמדינית לשבת ברמלה או בנצרת, או בכל מקום אחר במדינת ישראל, רק משום שאנו טוענים לשלום במסגרת גבולות בטוחים ומוסכמים. והרי על גבולות אלה, שנקבעו במשא-ומתן ברדוד בשנת 1949 כגבולות שביתת הנשק, לא עירערו אומות העולם, ובכלל זה אף לא ברית-המועצות.

חוברת ח', ישיבה כ"ג

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (ש. תמיר, רוזן, ביבי, גרוס) —

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
זהו קנה-המידה?

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מ"פ):

אף חברי-הכנסת שמואל תמיר קרא זמן קצר לפני מלחמת ששת הימים לחתירה לשלום בגבולות אלה תוך כדי נכונות לוותר על ארץ-ישראל השלמה, ולא רק הוא, כך נהג כל הישוב.

התקנות, שהארכת תוקפן מוצעת בחוק, הן הכרח בל יגונה לשעת-חירום בפני טרור, רצח וחבלה. הן מחייבות תקיפות כלפי האשמים, ובאותה המידה זהירות מירבית — אבחנה בין אשם לבין חף מפשע, מתוך טעמים של צדק אנושי וכן כדי לבודד את הטרור בקרב האוכלוסיה. הן מחייבות תקיפות ומתינות, נחרצות ותבונה כאחת, הן במעשים והן בהצהרות, הן בדיבורים והן במינחנים — ודיבורים ומינחנים גורמים לעתים לא פחות נזק מאשר מעשים.

חברי-הכנסת האזרחי ואבנרי הזכירו כאן אתמול וחייבו את הצעתו של שר החוץ, שהושמעה כאן בכנסת, להקים ועדה המורכבת משופט ואיש צבא, שישמשו כתובת לכל אזהרה בשטחים המבקש לערער או להביע משאלה בקשר לצווים אדמיניסטרטיביים, שהם לעתים מחייבי המציאות, אולם יכולים לעתים להיות מוצאים בטעות.

התקנות הן ביטוי לישיבתנו בשטחים המוחזקים, וכל עוד אנו יושבים בשטחים אלה מחייבת אותנו ישיבתנו לאחריות לשטחים, לתושביהם, שלומם וקידומם. כפי שנתפרסם מונה השר שמעון פרס כאחראי לשטחים, ואני מאחל לו הצלחה בתפקידו. אנו מחייבים את מדיניות הגשרים הפתוחים כמדיניות נבונה ומועילה, ואנו רוצים כי השר החדש ימשיך בה.

אנו מצווים לראות את תפקידנו בשטחים המוחזקים על-ידנו בקיום שלטון תקין ועצמאי ככל האפשר; בקידום האוכלוסיה בעבודה, בשטחים ובישראל; בפיתוח ההקלאות, התעשייה והשירותים; בשיכון התושבים ול-פליטים כאחד, וכאן גם המפתח לשיקום הפליטים.

נעשה כל דבר המקדם, המוסיף רוחה לאוכלוסיה, העוקר שנאה, אי-הבנה וזרות; נעשה כל דבר הזורע זרע שלום. נפעל במסלול הבונה גשרים ונימונע מכל מעשה, מיצירת עובדות, מכל הצהרה ומינוח העלולים להפחית הבנה, לערער את הסיכוי להסדר, לסגור את האופציות לשלום ולהכביד על התתירה לשלום.

ה"ר מ. ביבי:

רשות הליבור לחבר-הכנסת גרוס, ואחריו — לחבר-הכנסת הראל.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא אכנס לויכוח מדיני אגב הדיון על החוק להארכת תוקף התקנות לשעת-חירום בשטחים המוחזקים. אתמול התפתח בכנסת ויכוח בלשני מסביב לפירוש המושג "שטח מוחזק", אם זה כיבוש או שיחרור. זה באמת לא ישנה את הסטטוס שלנו בשטחים שבהם אנו יושבים, ולא ישנה את המצב לא לגבינו ולא לגבי התושבים הערביים. אפשר להגיד בפשטות, בלי פילופים, שפירוש המושג "שטח מוחזק" הוא, שהוא מוחזק מאבותינו, מאז ברית בין הבתרים,

עניין של חזקה. הכל מודים שמבחינה היסטורית אין הבדל בין תל-אביב לבין חברון. מבחינת הגבולות ההיסטוריים שלנו הם אותם הגבולות של ארץ-ישראל שכבש יהושע בן-נון. אין הבדל בין חברון לבין תל-אביב, ועל כך איש אינו מתווכח.

אשר לדברי חברי-הכנסת אבנרי, שאותם הדברים אומרים גם אנשי ה"פתח", שאין הבדל בין נצרת לבין רמאללה — נכון, אולם רצוני לשאול בכל הכנות: האם רק אנשי ה"פתח" אומרים זאת, האם נאצר אינו אומר זאת? האם הוא לא תומך תמיכה מלאה בחבלנים? האם שמענו אי-פעם שאיזה מדינאי מצרי הסתייג מדבריהם של אנשי ה"פתח"? להיפך. הנה מנהיג הלייבור, ג'ורג' בראון, מתחנן בפני נאצר שיצהיר כי הוא מכיר בקיומה של מדינת ישראל, והוא אינו עושה זאת. שום שליט מצרי לא אמר שהוא מכיר בקיומה של מדינת ישראל. ההבדל בין שליטי מצרים לבין אנשי ה"פתח" הוא רק בזה שהראשונים מציעים לחזור לגבולות ה-4 ביוני 1967, שהיו קרובים יותר לבאר-שבע ותל-אביב, ואחר-כך ילכו הלאה. זהו הפירוש המעשי של דבריהם. לא שמענו אף פעם שמדינאי מצרי יגיד: אנחנו מכירים בגבולות ה-4 ביוני. הם גותנים לחבלנים את מלוא התמיכה ואומרים בהודמנויות שונות שזו רק התחלה. אין הבדל בין ה"פתח" לבין שליט מצרים בעניין זה, ולכן אין זה משנה אם נאמר שאלה שטחים מוחזקים, או לא. הצדה היא שזה שנתיים-יוצאי אנהנו מתווכחים בעניין זה בינינו לבין עצמנו, אולם כולנו יודעים מהי הכוונה האמיתית של כל שליטי ארצות ערב, שהם רואים את קיומה של מדינת ישראל באזור הזה כנטע זר. זוהי הנקודה המרכזית. כאשר יהיה עם מי לדבר, כאשר יהיה עם מי לנהל משא-ומתן, בוודאי נמצא דרך כיצד לפתור את הבעיה הזאת.

אני מסכים עם חברי-הכנסת רוזן, שאנחנו צריכים למנוע כל דבר העלול להרגיז את הערבים, אולם, לצערנו, גם זה לא משנה את המציאות. במשך ששת החודשים הראשונים מלחמת ששת הימים היתה ליברליות מוחלטת בשטחים, נתנו להם לעבור את הקו הירוק, היתה מדיניות של גשרים פתוחים, אך גם הליברליות לא הועילה, מפני שהשנאה מושרשת. כל הוויכוח הוא בתחום שונה לגמרי — הם אינם רוצים להכיר בנו. אם תרצו לומר, הרי יש בזה יד ההשגחה העליונה. מאז ראשית ההתיישבות בארץ אבותינו, מאז קום המדינה, לפני קום המדינה ואחרי-כן, לפני מלחמת סיני ואחרי מלחמת סיני, לפני מלחמת ששת הימים ואחרי מלחמת ששת הימים — הם אינם רוצים להכיר בנו, ועל כן על כרחנו עלינו להתבסס כאן יותר ויותר. כופים עלינו לעשות זאת. אני אומר שכופים עלינו מההשגחה העליונה. חברי-הכנסת אבנרי אומר שהערבים כופים עלינו לעשות זאת. בוודאי שאחרי מלחמת ששת הימים המצב היה שונה, אך אין לנו ברירה אחרת מאשר להתבסס.

אין אנהנו רוצים להחיל את החוקים של מדינת ישראל על השטחים המוחזקים, כדי להשאיר דלת פתוחה, כאשר יבוא היום המקווה שבו נוכל לנהל משא-ומתן. או יהיה מקום לנהל ויכוח בעניין זה. טוב עושה הממשלה שהיא מתנהגת במתינות, כדי להראות לעולם שיש אפשרות לנהל משא-ומתן.

מה שלא מובן במדיניות הממשלה ומה שהאזרח

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (גרס, ביבי, הראל, אבנרי) —

הפסקת האש. חבר-הכנסת אבנרי הביע דעה, שאילו היו יודעים בשטחים הקרויים "מוחזקים", שבסופו של דבר ניסוג משם, כי אז היה הדבר מהווה גורם מרגיע. דעה זו היא בניגוד לדעה אחרת, שאילו היו הערבים יודעים שלא יישאר שם, היה זה מעורר התקוממות כללית. נכון, אנחנו מסכים, שאם נבהיר לערבים שהחלטנו להישאר בשטחים, אין פירושו של דבר שהם משלימים עם הדבר. איני אומר זאת. אבל מבחינת השלטת החוק והסדר והשלמתם של הערבים עם המציאות, הרי אם ידעו שאמנם אנחנו מתכוונים להישאר, הרי חלקים מסויימים, לא כולם — בעיקר האוכלוסיה השלוה, זו שמשפתת אתנו פעולה בחקלאות, במסחר ובעבודת יומם, — אלה היו רואים בזה סימן שמוטב להסתגל ולשתף אתנו פעולה, לטובתם הם. כיצד הם יכולים להרשות לעצמם לשתף אתנו פעולה כאשר אינם בטוחים אם אמנם מחזיק לא יחזרו השליטים הזרים ולא יעשו בהם שפטים?

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
בן-גוריון אמר זאת.

איסור הראל (הרשימה הממלכתית):

הוא אמר דבר אחר לגמרי. קודם כל, הבאתי את התקדים ממלחמת השחרור. בן-גוריון לא התפלפל אז בשאלה מה יהיה גורל השטחים. מאתיים ישובים קמו מיד לאחר מלחמת השחרור כדי לבסס את היאחזותנו באותו חלק של ארץ-ישראל שהיה בידנו עד מלחמת ששת הימים. גם עכשיו אומר בן-גוריון, שעקב רוגנות למען השלום צריך לעשות הרבה דברים, אבל למען שלום-אמת, שלום מסוג זה הקיים בין לוקסמבורג, בלגיה והולנד. אבל אם שלום זה איננו בידנו, והוא איננו, יש צורך בהתנחלות רבתי בכל השטחים. בן-גוריון חוזר על זה כל הזמן. אני בטוח שלו היה זה בידי בן-גוריון, כבר היינו מיושבים בכל המקומות האלה. ייתכן שיעשו זאת עכשיו, אבל זה קצת מאוחר מדי, לאחר שקמו נגדנו אויבים וידידים.

עכשיו רצוני להעיר הערה לגבי המאמץ של נואמים מסויימים בכנסת — חברי-הכנסת אבנרי ואחרים — לקרוא לשטחים האלה דווקא שטחים כבושים. הם טוענים שכבשנו אותם בחוק-יד במלחמת ששת הימים. גם אני הייתי בעד עשיית שלום עם הערבים לפני מלחמת ששת הימים על בסיס הגבולות הקודמים, לו היו הערבים רוצים בשלום. אמרנו זאת לא אחת. לא רק אמרנו, עשינו מאמצים רבים. כל המלשלות עשו בעניין זה, לדבר ראש הממשלה לשעבר דוד בן-גוריון, ובעיקר הוא. אבל התברר שמנקודת-ראות ערבית הסיכסוך שבינינו לבין הערבים הוא על עצם קיומה של ישראל. הלא בגלל זה באה המלחמה. לו היו הערבים משלימים עם קיום ישראל בגבולות מלחמת השחרור לא הייתה באה מלחמת ששת הימים. היא באה בגלל זה שהם עירערו על קיומנו ורצו לחסל מדינה זו. מדוע אתם מדברים על שטחים כבושים, כאילו יום אחד החלטנו לכבוש את הארץ השייכת לערבים בכוח הזרוע? יש כאן סילוף של כל מלחמת המגן שלנו, של מלחמת ששת הימים. אם הייתה כוונה להשמיד אותנו, הרי עלינו לדאוג שלא יחזרו על זה. נסיגה מהשטחים כיום פירושה לאפשר לערבים לבוא עלינו במלחמה נוספת. נסיגה מהשטחים כיום פירושה עוד מלחמה עקובה מדם, כדי להחזיר לעצמנו את

מתקשה להבין הוא: מדוע מתעלמת הממשלה מהעברת כספים באופן סדיר מירדן לשטחים המוחזקים? מדי חודש בחודשו מעבירים כספים כדי לשלם משכורות קבועות לפקידים, לעורכי-דין ועוד, ואין כל ספק שחלק ניכר מהכספים האלה מיועד למימון מעשי הטרור של התבלעים. קראתי לפני זמן-מה בעתון, כי בעלי הבתים שפוצצו, בגלל מעשי טרור, מקבלים פיצויים מהכספים המועברים דרך הירדן. אם כך, על-ידי כך שאנחנו מאפשרים להעביר כספים מירדן, מדי חודש בחודשו, ללא כל הפרעה, אנחנו מעודדים את מעשי התבלה. הייתי רוצה שנקבל פעם הסבר בעניין זה — אינני יודע אם משר המשפטים או מגורם אחר — מדוע אין מונעים את ההעברה הסדירה של הכספים מירדן לישראל, דבר המעודד את התבלעים ואת מעשי התבלה בשטחים המוחזקים.

אנחנו נתמוך בחוק המוצע.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת הראל, ואחריו — לחבר-הכנסת סנה.

איסור הראל (הרשימה הממלכתית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אשר לחוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום — אני, כמובן, תומך בהארכה, כדי לאפשר לצה"ל ולשר הבטחון לבצע את המוטל עליהם במסגרת אחריותם. צה"ל פועל על-פי הנחיות הממשלה, ובמסגרת הזאת אפשר לסמוך עליהם, גם על צה"ל וגם על שר הבטחון, לא רק מבחינת יעילות תפקידם, אלא אף מבחינת גישתם האחראית, לעתים קרובות יותר מאשר של גורמים או רשויות אזרחיות. אולם יש אנשים במדינה המוראגים מאוד שמא אין צה"ל ושר הבטחון אחראים במידה מספקת ורוצים להטיל עליהם פיקוח והגבלות.

שר בממשלה הביע דעתו בחוק-לארץ, שיש לפקח על עבודתו של שר הבטחון ויש להקים ועדה של שופט וגנרל, או איש צבא אחר, שבפניהם יוכלו אנשים להתלונן על צה"ל ועל שר הבטחון. לפי הנסיון הקיים, דעה זו איננה מוצדקת ואיננה תואמת מה שידוע לציבור על הגישה הליברלית והאחראית של הרשויות האלה, שעליהן הוטלה אחריות מטעם הממשלה בהחזקת השטחים ובשמירת הסדר, גם מבחינת תקינותם של החיים האזרחיים בשטחים המוחזקים.

בדיון בנושא זה התעוררו בעיות השטחים בכלל ובעיית החלת החוק האזרחי הישראלי עליהם. אני מתפלל על הוויכוח הזה, שהרי היה תקדים במלחמת השחרור. גם אז שוחררו שטחים נוספים על אלה שהוקצו לנו על-ידי החלטת האומות המאוחדות. האם מישוה קיבל אז החלטה בעניין החלת החוק או הגדרת השטחים כמוחזקים? במקום כל הוויכוח הזה באו מעשים גדולים וחשובים, במעשה ההתנחלות הגדולה של העלייה וההתבססות בכל חלקי הארץ אשר שוחררו או על-ידי צה"ל. ההססנות שבאה עלינו לאחר מלחמת ששת הימים בתחום זה, גם בגלל ההדים הבין-לאומיים, כביכול, וגם בגלל הדאגה לציבונות היהודי של מדינת ישראל — היא שגרמה לכך שבסופו של דבר גורמים רבים בעולם, בתוכם ירדנים — ארצות-הברית ואחרים — בטוחים בכך שאמנם כוונתנו לסגת באחד הימים מקווי

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (הראל, ש. כהן, אבנרי, הורביץ, ביבי, הרינג) —

השטחים שכיום נמצאים בידנו. מה המצב כיום בבית-שאן? המצב הוא כזה, שהגלעד אינו בידנו.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):
לפני מלחמת ששת הימים חיו שם בשלום.

איסר הראל (הרשימה הממלכתית):

נכון מאוד, אבל אנחנו לא התחלנו במלחמה. עלינו להסיק מסקנה מהמלחמה שהם כפו עלינו. עלינו לדעת מה קורה היום בלבנון וכיצד נוכל להיות באיזה מקום בארץ, בגבולות הקו הירוק, אם נבצע את הנסיגה. לאן לא יגיעו התותחים והיכן לא תיפולנה קטיושות ומה יהיה תחום פעולתם של המחבלים? האם צה"ל יוכל לחסום דרכם לפי הקווים שאתם משרטטים אותם? והאם אפשר לסמוך על מדינה ערבית שתעשה אתנו שלום — ואין כזאת — אילו רצתה? אנחנו רואים מה קורה עכשיו בלבנון. הרי אין ספק שממשלת לבנון, לו היתה חפשית, לא היה נותנת למחבלים להיכנס לתחומה, אבל אין לה ברירה. אם כך, האם חוסיין יהיה השליט, או כל מדינאי אחר, אשר לא יהיה קיים לאחר שיבוא אתנו להסדר? אבל קודם כל, היכן השליטים שרוצים להגיע להסדר?

הבעיה העיקרית היא באמת לא בעיית המינוח, לא כיצד נקרא לשטחים — מוחזקים, משוחררים או כבושים. הבעיה העומדת על הפרק היא — המעשים. והמעשים האלה הם אשר יצטרכו לדבר בעד עצמם כלפי כל העולם וגם כלפי הערבים, והמעשים האלה צריכים להוכיח לכולם שהחלטנו להישאר בכל שטחה של ארץ-ישראל. והמעשים האלה הם שניים: שילוב כלכלי של השטחים האלה והתנהלות גדולה, לא רק בטחונית, לא רק כפרית, אלא התנהלות של קבע.

בהקשר זה הייתי רוצה להסב את תשומת-לב הכנסת לפירסום סקר דעת קהל שערך ה"ג'ואיש כרוניקל", ואני מצטט מתוך עתון "הארץ" מ-5 בינואר 1970. לפי הסקר הזה, חברי-הכנסת אבנרי, רק 1.9 אחוזים הם בדעה שיש להחזיר את השטחים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אראה לך עשרים משאלים אחרים. זה לא שווה הרבה.

איסר הראל (הרשימה הממלכתית):
עד כה אינני יודע דרך טובה יותר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
תערוך משאל עם מטעם מדינת ישראל.

איסר הראל (הרשימה הממלכתית):
אני בעד זה שנעשה זאת.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
אם אין ערך למשאלים — מדוע אתם עורכים אותם?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
עד אשר מדינת ישראל לא תעשה משאל — לא נדע.

היו"ר מ. ביבי:

אני יכול להבין קריאת-ביניים לנואם, אך לא דו-שיח בין חברי הכנסת המאזינים.

איסר הראל (הרשימה הממלכתית):

לפי אותו סקר, 41.5% סבורים כי הגיע הזמן לספח את השטחים — התפתחות מהפכנית לגבי מה שהיה לפני שנה או שנתיים. אך יותר מזה: 86.4% הם בדעה שיש להתנהל בכל השטחים.

לבסוף הערה אחת ביחס לאנשי רק"ח. שמעתם מפייהם לא אחת, ששורש הרע הוא בכך שאנחנו יושבים בשטחים כבושים, כביכול. אבל אני רוצה להזכיר לאנשים אלה, שלפני המלחמה הזאת, לפני מלחמת ששת הימים, רק"ח היתה בדעה שיש לתת זכות הגדרה עצמית למיעוט הערבי בישראל, לרבות אפשרות של היתנות מהמדינת ישראל, שפירושו של דבר סיפוח שטח של מדינת ישראל לארצות ערב, ופירושו של דבר חיסולה של מדינת ישראל. הרי בגלל זה גם בא הפילוג בתוך המפלגה הקומוניסטית.

לכן המסקנה שלי היא, שלא נצטרך בעתיד להתווכח על עניין של הארכת תוקף התקנות האלה, אם בינתיים ייעשו מעשים אשר יבטלו את הצורך הזה ואשר יבטיחו את שלומה ושלמותה של ארץ-ישראל.

היו"ר מ. ביבי:

האם חברי-הכנסת סנה ישנו באולם? — איננו. רשות הדיבור לחברי-הכנסת הרינג, ואחריו — לחברי-הכנסת שלום כהן, אחרון הנואמים בדיון זה.

זאב הרינג (המערך, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בדיון על ההצעה להאריך תקפן של תקנות-שעת-חירום נעשה נסיון, שהוא לגיטימי מבחינה פרלמנטרית, לעורר דיון על עתיד השטחים. אולם נראה לי, שאי-אפשר להעביר שאלה כה כבדת-משקל דרך קוף המחט המשפטית שקצה השני מיועד לדקירות ולא לניתוח מדיני. כדי לדון בעתיד השטחים צריך באמת אימל של ניתוח מדיני, בדיון מדיני מקיף, משום שעתידי השטחים הוא שאלה מדינית ולא משפטית. לפיכך נראה לי, שחברי-הכנסת מילמן העמיד את העגלה לפני הסוס, כשהוא בא והציע להחיל את החוק הישראלי על השטחים.

בדרך כלל ההכרעה המדינית באה לפני החוק ולא להיפך. ואם קורה להיפך, והחוק בא לפני הכרעה מדינית, הרי חוק כזה אינו משנה דבר. הוא לא משנה את המציאות. מעמדנו בשטחים נקבע בעיקר על-ידי צה"ל, על-ידי נוכחותו הפיזית בשטחים, ולא על-ידי סיפוחם.

אפשר לשאול: מה חזק מהחוק? אם כבר מדובר פה בלינגוויסטיקה, נדמה לי שיש שורש לינגוויסטי משותף ל"החוקה" ו"חוק", ומה חזק יותר מהחוקה?

בנסיבות הקיימות לא זו בלבד שהסיפוח לא ישפר את מעמדנו המעשי בשטחים, אלא הוא יגדיל בדידותנו בעולם מעל למה שנגזר עלינו בתוקף התנאים האובייקטיביים. שנית, נקרא לילד בשמו — ויש פה חברים המתביישים משום-מה לקרוא לילד בשמו. סיפוח עלול לסגור את הפתח הצר שנוצר עדיין לסיכוי כל-שהוא לפתרון מדיני. והשאלה היא: למי זה נחוץ? האם על-ידי כך נגביר לויאליות בשטחים, או אולי רק נטפח אירידנטה פוליטית בראשותו של ה"פתח"?

אפשר להסכים עם חברי-הכנסת שמואל תמיר — ואני מסכים אתו — שאין לדון על הצעות המיעוט לפי גדול הסיעה. אני גם מסכים אתו שלא כל החכמה היא

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (הרינג, אבנרי, ביבי, ש. כהן) —

בקרב העם היהודי אנשים בעלי מצפון ליברלי חולגי, שחלקם והשפעתם אינם מבוטלים גם במה שקרוי "השמאל החדש", שלדעתי איננו שמאל ואינו חדש.

יש להניח — ואני בטוח שזה נבדק באופן רצוף — שמערכת החוק והשיפוט בשטחים יש בה מידה מספקת של הרתעה. שיש בה מידה מספקת של סובלנות וליברליזם — זוהי עובדה שאיננה מוטלת בספק; איש לא הטיל זאת בספק כאן. אבל יש לבדוק אם במערכת השיפוט והחוק יש מידה מספקת של הרתעה כדי להבטיח סדר ציבורי וכדי לתת מגן מלא לאותם תושבי השטחים הערביים הרוצים בסדר ובהבטחת מהלך תקין בעיסוקיהם. אני רוצה לומר לחברי-הכנסת אבנרי: כל עוד צה"ל שולט שליטה מלאה בשטחים, יכולה מדיניותנו להרשות לעצמה מידה רבה של סובלנות, בעוד שעידעור המצב ייתכן שהוא עשוי להרחיק את הסיכויים שאנו רוצים בהם ושכולנו מייחלים להם.

הי"ד מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת שלום כהן, אחרון הנוא"מ בדין זה.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נבבדה. כל חסידי הסיפוח שדיברו בדין זה משתדלים להתעלם מגורם אחד, והוא קיומו של העם הפלשתינאי. מדברים כאילו יש עניין — אם לצטט את קישון — ב"שטחים נטוי", בשטחים שאין בהם תושבים, או שהתושבים בהם אינם גורם שצריך להתחשב בו. אנו הולכים בדרך זו כבר שנתיים-וחצי, ואנו רואים את התוצאות, וגם משלמים את המחיר. וחמוד מזה — איננו מנצלים את האפשרויות הגלומות במצב שונה, שביכלתנו ליצור.

קיים עם פלשתינאי. יש לו מציאות משלו, יש לו הגדרה לאומית משלו, יש לו שפה משלו. הוא מרוכז ריכוז טריטוריאלי. יש לו דגל משלו, וכשיו יש לו גם אירגונים לוחמים משלו. וכאן באים כולם — הכוונה לסיפוחיסטים — ומתעלמים מעובדה זו, ומציעים תחת כל זה את החלת החוק הישראלי.

חברי-הכנסת הראל ניפנף כאן בתוצאות של סקר דעת-קהל. באותו סקר דעת-קהל לא נשאלה שאלה פשוטה: האם אתה בעד מדינה פלשתינאית? והנה מכון אחר — וגם אני אינני מעריך משאלים אלה — ערך סקר דעת-קהל דומה לפני ארבעה חודשים, ושם שאל את השאלה הזאת: האם אתה בעד מדינה פלשתינאית? התשובה היתה: 38% — כן.

אם נזכור גם את המשאלים על הפופולריות של מנהיגי ישראל שנערכו לפני חצי שנה, שנה או שנתיים, הרי שם, אם בכלל הוזכרה גברת בשם גולדה מאיר, היא קיבלה אחוז אחד או שניים. למחרת היום שהיתה לראש ממשלת ישראל קפצה הפופולריות שלה ל-80%—90%. אם אתם רוצים לשפר את תוצאות משאלי דעת-קהל במה שנוגע לשלום — בבקשה: בצעו, גשו לעניין השלום בריבונות. שכנו את הקהל, את אורחי המדינה, שיתכן שלום. אנו שומעים רק שאנו רוצים בשלום, ואנו מאמין שרוצים בשלום, אבל משכנעים את האזרחים ששלום לא ייתכן. אבל אם ישמעו האזרחים ששלום ייתכן, אזי לא תקבלו אחוז אחד או אחוז-וחצי במשאלי דעת-קהל בעד השלום.

אצל הרוב ויש לדון את ההצעות לגופן. אולם בדבר אחד אמנם קובע גודל הסיעה, והוא — לגבי חוש הפרופורציה כשבאים לדבר בשם העם כולו.

אינני רוצה להיכנס לוויכוח על שטחים כבושים ושטחים משוחררים. אני רוצה רק לומר ששינוי המינוח מ"שטחים מוחזקים" ל"שטחים משוחררים" לא יניע את דעת הקהל בעולם לגלות יותר הבנה לבעיותינו. תהיה זאת טעות פאטאלית אם ניצור לעצמנו תמונה חד-צדדית, כאילו כל דעת הקהל בעולם היא נגדנו, כי מזה אפשר להסיק מסקנות מטעות ומוזיקות ביותר.

עכּו, נצרת, ועוד יושבים מסוג זה הם בתחום ריבו-נות של מדינת ישראל. בכל זאת העובדה הזאת איננה פוטרת אותנו מהצורך לטפל בחזיונות המורים בישושים אלה.

ואם אנו כבר נכנסים לסבכי הלינגוויסטיקה, הרי יש הבדל בין שטח כבוש ושטח משוחרר. אני כשלעצמי אינני רואה הבדל מהותי בין שטח כבוש ובין שטח מוחזק. החוקה היא פונקציה של כיבוש. צה"ל כבש את השטחים בתוקף מלחמה שנכפתה עליו, והוא מחזיק בהם. אבל יש הבדל בין שטח מוחזק ובין שטח משוחרר משום שבמונח "משוחרר" יש כאילו יזמה מתוכננת מראש, בו בזמן שכיבוש הוא תוצאה של מלחמה, כמו במקרה הנדון, שנכפתה עליו. לא שמעתי לפני מלחמת השחרור, אפילו מפי אנשים שמציעים היום לשנות את הנומנקלטורה, שהציעו "לשחרר" שטחים מסוימים.

אני רוצה להגיד לחברי-הכנסת שמואל תמיר וגם לחברי-הכנסת מילמן, ברוח טובה, שאין זה ויכוח חדש. הוויכוח הזה נמשך הרבה זמן. הגענו למה שהגענו בתוקף עובדות. עובדות יוצרות כוח; הצהרות יוצרות אשליה ואכזבות.

חברי-הכנסת אבנרי מציע שממשלת ישראל תתן דריסת-רגל לאירגון "אמנסטי" בשטחים. הוא אומר שאם אנו צודקים, למה לא יבואו ולמה לא יבדקו את הטענות על עינויים, על מעצרים שרירותיים ועל פיצוץ בתים? אני רוצה לשאול: למה אירגון זה צריך לבוא? מי הוא? האם אנו שטח של חסות או טריטוריה מגנטורית, או שטח הפקר לכל מיני אירגונים שאם אתה מגדד מהם את הטיח — מתגלה פרצופם האנטי-ישראלי?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
למה?

זאב הרינג (המעריץ, עבודה—מפ"ם):
שמעתי שלאירגון "אמנסטי" יש סניף מבוסס למדי ברבת-עמון. ואינני מאמין שאירגון שיש לו דריסת-רגל ברבת-עמון הוא דווקא הכתובת שניתן לה לערוך בדיקות בשטחים. ואם כן, למה לא תציע לאירגון הזה לבדוק את תנאי הכלא בסוריה, התליות בעיראק?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
בהחלט כן.

זאב הרינג (המעריץ, עבודה—מפ"ם):
ואתן לך עוד נושא לבדיקה: מצב היהודים בארצות-ערב. לא שמעתי על הצעות מסוג זה.

בדרך כלל נוצר מצב פרדוקסלי. אנו מוקפים משטרים ערביים של שודדי-אוויר, סוחרי-עבדים, שייכים פיאו-דלים המוצצים את דם עמיהם, והנה עדיין נמצאים

חוברת ח', ישיבה כ"ג

— חוק להארכת תוקף של תקנות שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיטוט בעבירות ועזרה משפטית) (ש. כהן, ביבי, י. ש. שפירא) —

את הגלעד. ואחרי הגלעד מה תכבשו? הרי גם שם יהיו התנחלויות, וגם אותן יפגיו. האם אז תכבשו את עיראק?

אני חושב שדק עכשיו אפשר להבין מדוע סין כל כך לא אוהבת אותנו. עוד 20 קילומטר ועוד 20 קילומטר — לאן נגיע, חבר-הכנסת הראל, לגבולה של סין?

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הנושא שהבאתי לפני הבית היה נושא צנוע למדי — הארכת תוקף התקנות של פעולות משפטיות בשטחים המוחזקים. פה התפתח ויכוח בלשני, אם המונח הזה הולם או אינו הולם את השטחים, ואחד החברים מצא חידוש בלשני, ש"מוחזק" בא מלשון "חזק".

אני יודע שלפני למעלה מעשרים שנה השתמשו בטרמינולוגיה הזאת. בפקודת שטח השיטוט והסמכויות, שנתקבלה במועצת המדינה הזמנית בתש"ח, בספטמבר 1948, נאמר: "כל חוק החל על מדינת ישראל כולה ייראה כחל על כל השטח הכולל גם את שטח מדינת ישראל וגם כל חלק מארץ-ישראל אשר שר הבטחון הגדיר אותו כמנושר כמחוזק על-ידי צבא הגנה לישראל". בתוקף החוק הזה, בתוקף המגשרים האלה, מערבה של ירושלים, הפרודור, נצרת וכדומה מהווים חלק אינטגרלי של מדינת ישראל, ואיש אינו מרגיש שמשוהו היה רע בביטוי הזה.

הממשלה לא הביאה לדיון נושא מדיני. נתקיים דיון מדיני בכנסת הזאת כאשר ראש הממשלה הציגה את ממשלתה. רק לפני שבועיים התקיים דיון מדיני. אינני חושב שכל נושא שאתה מטפל בו, מן הדיון או מן היושר או מן התבונה הוא שנתתי אותו לדיון מדיני.

נשאלה שאלה — ביתר הצדקה על-ידי חבר-הכנסת תמיר, בהרבה פחות הצדקה על-ידי חבר-הכנסת מילמן — למה נחוצות כל התקנות האלה? הדרך הטובה ביותר היא להחיל על השטחים המוחזקים את המשפט של מדינת ישראל. זו שאלה לעניין. מפני שאנחנו נתקלים בשאלות משפטיות אשר קיימות ואשר מתעוררות, מפני שלא הוחל המשפט הישראלי על השטחים האלה.

רבתי חברי הכנסת הנכבדים, מאז מלחמת ששת הימים מכהנת כבר הממשלה השישית: הממשלה שברא-שותה של המנוח לוי אשכול ז"ל, ממשלה שנייה ברא-שותה של גולדה מאיר, תיבדל לחיים ארוכים; שתי ממשלות אלה — בכנסת השישית; והממשלה הנוכחית. הייתי חבר בכל הממשלות האלה. אני יכול לאשר שבשום ממשלה מממשלות אלה לא הוצעה להחלטה או להצבעה הצעה להחיל על השטחים את המשפט של מדינת ישראל.

זאת עדיין אינה תשובה לחבר-הכנסת תמיר, אבל זאת תשובה שצריכה לספק את חבר-הכנסת מילמן. הוא יושב בממשלה, על-ידי נציגו, והוא יודע שלשם קבלת החלטה לפי החוק שנתקבל בכנסת מיד אחרי מלחמת ששת הימים נחוצה רק החלטה של הממשלה. הממשלה קיבלה החלטה ביחס למזרח ירושלים. אז הוחל המשפט הישראלי על מזרחה של ירושלים. והמעניין הוא שההחלטה בעניין מזרח ירושלים מסומנת במספר 1. לכאורה

חבר-הכנסת הראל הזכיר את מעשיו של ראש ממשלת ישראל לשעבר, דוד בן-גוריון. ראש ממשלת ישראל לשעבר דוד בן-גוריון הוא ראש הסיעה של חבר-הכנסת הראל. אבל לפעמים נדמה לי כאילו הם צדיקים כבר להחליט, בסיעה זו, מיהו בעצם ראש הסיעה, דוד בן-גוריון או משה דיין. משה דיין אמר דבר מסוים, שאת הדיו שמענו היום מפי חבר-הכנסת הראל. לעומת זה, מר בן-גוריון אמר דבר אחר לחלוטין: שתמורת שלום אמת הוא מוכן להחזיר שטחים, הרבה שטחים, את כל השטחים, פרט לירושלים. גם אנו אומרים זאת: תמורת שלום אמת אנו מוכנים להחזיר את השטחים.

חבר-הכנסת הראל הוסיף מיד: אבל מכיוון שאני אפשר להשיג את השלום, מכיוון שאני לא רוצה להשיג את השלום, לכן צריך להתנחל. ולהתנחל — פירוש הדבר שבודאי לא יהיה שלום. פירושו של דבר לא שאין אפשרות לשלום, אלא שלא תהיה אפשרות לשלום. שאנו במו ידינו ניצור את העובדה של אי-אפשרות לשלום, נסגור את הדלת לאפשרות של שלום. עוד מלחמות, עוד קרבנות, עוד דמים. צריך גם לחשוב קצת על מחיר הדם של מלים אלו, מלים הסוחפות אתכם. המיסטיקה הזאת סוחפת אתכם למעשים, — שאינני רוצה להגדירם במונחים חמורים — למעשים שסופם שפיכות דמים.

חבר-הכנסת הראל הסתמך עוד על מה שעשה דוד בן-גוריון במלחמת 1948, כאשר יישב את השטחים, כשלא התפלפל אם אלה שטחים מוחזקים או לא. המציאות השתנתה במשך עשרים השנים שעברו. הגבולות שנוצרו אחרי מלחמת השיחור הם גבולות מוכרים על-ידי אומות העולם. אלה הם גבולות שאין עליהם עירעור, שישבנו בהם ואי-אפשר להתייחס אליהם כאל גבולות של מדינה מתחלקת. אינכם יכולים לחלק את הארץ הזאת כל עשרים שנה. בגבולות של 1948 לא ישבו מיליון וחצי ערבים, ובשנת 1957 החזיר מר דוד בן-גוריון את רצועת עזה, מכיוון שישבו בה 380 אלף ערבים. הוא אמר זאת, הוא הסביר מדוע עשה זאת: מפני שישבו בה 380 אלף ערבים. והיום רוצה חבר-הכנסת הראל להחזיק את השטחים שיושבים בהם מיליון וחצי ערבים. דוד בן-גוריון לא רצה רדזיה שנייה. אני חושש מאוד, שאם נלך בקו של חבר-הכנסת הראל, נגיע ליותר גרוע מאשר רדזיה שנייה.

עם כל הכבוד לכישוריו הבטחוניים של חבר-הכנסת הראל, אני חושב שצריך לצטט כאן אדם שיש לו כישור רים צבאיים שאינם נופלים מהמיומנות הבטחונית שיש לחבר-הכנסת הראל, והוא האלוף במילואים מתי פלד. ביום ששי האחרון כתב האלוף במילואים, אשר שירת במלחמת ששת הימים, על עמוד וחצי ב"מעריב", שהפ"תון לשלום ולבטחון הוא הקמת מדינה פלשתינאית עצמאית שתכרות ברית שלום עם מדינת ישראל. זאת אומר אלוף, לא רב-טוראי מחטיבת גבעתי כמוני.

אני מצטער שאני מתייחס רק לדבריו של חבר-הכנסת הראל; אחרים לא הרגישו אותו כמוהו. הוא בא ושואל מדוע המצב בבית-שאן מעורער היום, מדוע אי-אפשר לשוון בשקט בעמק בית-שאן. בעמק בית-שאן ישנו בשקט מלחמת העצמאות עד לאחד מלחמת ששת הימים. לא היו שם לא לריות, לא הפגזות ולא קטיושות. כדי שיישנו שם בשקט מציע חבר-הכנסת הראל לכבוש

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית) (י. ש. שפירא, ביבי); חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות מרמה, סחיטה ועושה) (תיקון) (ביבי, י. ש. שפירא) —

להאריך צריך לסמן מספר 1 אבל מספר 1 אומר שאחרי 1 יכול לבוא 2. אולם לא נתקבלה החלטה נוספת. לכן חבר-הכנסת מילמן אינו יכול לשאול את השאלה הזאת.

אני מודה מאוד לחברי-הכנסת תמיר, שאמר ששר המשפטים נאמן לקו המדיני שלו. זה נכון.

מכיוון שהממשלה לא העמידה לדיון את השאלה מה ייעשה "לאחזתנו זו" שקוראים לה שטחים מוחזקים, הריני רוצה להצטמצם בדברים שנגעו לתקנות עצמן.

הממשלה איננה גורסת הקמת ועדה של שופט ואיש צבא שישגיחו על משרד הבטחון. ולא מפני שהיא סבורה שמשרד הבטחון הוא מעל לכל ביקורת. משרד הבטחון הוא חלק אינטגרלי של הממשלה; והממשלה אחראית אחריות קולקטיבית בפני הכנסת לכל עבודת הממשלה, לרבות עבודת משרד הבטחון. לעתים קרובות — בעיקר מאז מלחמת ששת הימים — שאלות רבות הנוגעות לפעולות, או למחדלים, או למעשים של משרד הבטחון וצה"ל, שהועלו בכנסת, הועברו לדיון בוועדת החוץ והבטחון. ולמעשה ועדת החוץ והבטחון יושבת כמעט באופן פרמננטי ומקיימת דיונים על נושאים אלה.

אני חושב שבקשר ל"אמנסטי" חלה אי-הבנה מסוימת מצד הדובר. אני יודע שאנשי "אמנסטי" היו בארץ לפני כשנה. הם פנו למשרד המשפטים וביקשו אינפורמציה. למרות היות "אמנסטי" גוף פרטי, שאיננו חייבים בשום דין-וחשבון כלפינו, ראינו לנכון ולנכון לספק להם את מקסימום האינפורמציה, כפי שאנו עושים — ולא רק אנו, אלא גם משרדי ממשלה אחרים, בכללם משרדי הממשלה הנוגעים בדבר, משרד החוץ ומשרד הבטחון — בדרך כלל, שהגנו מוסרים מקסימום של האינפורמציה ומקסימום ההזדמנויות לראות את

היו"ר מ. ביבי:

הכנסת תעבור להצבעה. לפנינו שתי הצעות: הצעת שר המשפטים — להעביר הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנתה לקריאה שנייה ושלישית; והצעת חבר-הכנסת חביבי — להחזיר הצעת החוק לממשלה. אני מעמיד להצבעה שתי ההצעות זו מזו.

ה הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט — רוב
בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה — מיעוט
נמועים — 3

ההצעה להעביר את הצעת החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (השטחים המוחזקים על-ידי צבא הגנה לישראל — שיפוט בעבירות ועזרה משפטית), תש"ל-1969, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ה. חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות מרמה, סחיטה ועושה) (תיקון), תשכ"ט-1969 (*) (קריאה ראשונה)

היו"ר מ. ביבי:

לרשומו. אדם אינו צריך לעשות זאת בעצמו. הוא יכול לומר למזכיר: הוסף נא סעיף, שהוחלט על מתן הלוואה לפלוני בסכום כך וכך.

לכן לגבי עבירות סחיטה, מרמה ועושה, יובאו מזמן לזמן שיוניים בחוק הפלילי, כדי למנוע עבירות אלו. עברו רק שבע שנים מאז חוקה הכנסת את התיקון הראשון לחוק. ועתה אנו מציעים הצעת התיקון שלפניכם. בהצעה זו אנו מציעים, כי ייוסף סעיף האומר: "מיידע, מנהל, חבר או פקיד של תאגיד, הרושם, או גורם לרשום, פרט כוזב במסמך של התאגיד, בכוונה לרמות, או נמנע מלרשום בו פרט אשר היה עליו לרשום, בכוונה לרמות, דינו — מאסר חמש שנים; לענין סעיף זה, "תאגיד" — לרבות תאגיד העומד להיווסד".

עבירה כזאת אפשר לעבור גם בתאגיד שהוא בפרוצס של התהוות. כבר אז אפשר לעשות מעשי מרמה.

התיקון השני שאנו מציעים אומר: "הנוטל נכס של זולתו שלא כדין, כדי להגיעו לתת דבר או לעשות מסמך או לחתום עליו, דינו — מאסר שנה".

אנו יודעים שהחוק עוסק במעשי סחיטה של שימוש בכוח, או איום לשימוש בכוח, או פגיעה בשמו הטוב

הכנסת תעבור לסעיף ג' בסדר-היום: חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות מרמה, סחיטה ועושה) (תיקון), תשכ"ט-1969, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. עבירות מסוג זה של מרמה, סחיטה ועושה, בדרך כלל נקראות בספרות המשפטית "עבירות של "הוצאות הלבן". עבירות אלו לובשות ממדים גדולים יותר ויותר, ומהוות אחוז גדול יותר ויותר של הפשיעה בעולם המודרני, וכן גם בארצנו. זהו סוג "עבודה" שאדם יכול לשדוד סכומים ענקיים בלי שילכלך דיו, בלי שיעשה מעשה המעורר חשד בעיני מישהו, תוך התנהגות בצורה הוגנת כלפי חוק, ואף מכובדת ביותר. אך דווקא מעשה "מכובד" זה הוא עבירה של עושה.

מסתבר שאדם יכול לשדוד סכומי כסף גדולים, לגרום נזק גדול, על-ידי שהוא נמנע מלרשום משהו בפרוטוקול של הנהלת החברה, או של הנהלת בנק גדול; או שהוא רושם שם דבר, שבעצם אין שום יסוד

חוברת ח', ישיבה כ"ג

— חוק לתקון דיני העונשין (עבירות מרמה, סחיטה ועושה) (תיקון) (י. ש. שפירא, ביבי, האונגר, נחושתן) —

שר לרמות גם תוך כדי התהלך של ייסוד עסק. השאלה היא, עד מתי אדם נשאר מייסד? האם הוא נחשב "מייסד" גם לאחר שהעסק כבר נוסד? האם גם לאחר שהעסק כבר פועל? — אינני בטוח. בדינים פליליים טוב היה שנאמץ לעצמנו הגדרות מדויקות.

והערה אחרונה לגבי סעיף 2. הנוטל נכס תוך סחטנות הוא עבריון וצריך להעניש אותו; אבל דווקא כאן צריך להרחיב את ההגדרה. צריך לכתוב גם שהנוטל נכס של זולתו שלא כדין, וגם המעכב נכס של זולתו שלא כדין, כדי להניעו לעשות מעשה — גם הוא סחטן. כלומר גם אם תחילת ההחזקה היתה כדין — אם העיכוב הוא שלא כדין, זוהי סחיטה.

הייתי גם מציע להוסיף הגדרה של "נכס", כדי שיהיה ברור שהמדובר הוא גם בנכסי דלא נידוי. אדם שפולש למקרקעי חברו או לביתו, מתוך מגמה להכריחו לעשות פעולה כלשהי, גם הוא סחטן, וכדאי שדבר זה יהיה ברור למעלה מכל ספק.

הי"ד מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת נחושתן, ואחריו לחבר הכנסת בן-מאיר.

יעקב נחושתן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. החוק המוצע, חוק לתקון דיני העונשין (עבירות מרמה, סחיטה ועושה) (תיקון), השכ"ט-1969, כולל שני סעיפים, שהראשון בהם מדבר על רישום כוזב במסמכי תאגיד. אולם אין בחוק המקורי הגדרה מה הוא "תאגיד"; אין גם הגדרה בפקודת הפרשנות מה הוא תאגיד. האם שותפות היא תאגיד? מה דינה של שותפות בין שני אנשים?

שר המשפטים י. ש. שפירא:

דבר זה מופיע בפקודת השותפויות.

יעקב נחושתן (גח"ל):

האם יש בחוק זה הפניה לפקודת השותפויות? מכל מקום, אדוני השר, אם היתה כוונה להחמיר בקשר לאנשי העלולים לרמות את הציבור, מדוע אין השקול הזה פועל גם לגבי אנשים כפרטים העלולים להטעות את הציבור? מדוע האיסור לרשום רישומים כוזבים בספרי תאגיד בעסקו ואינו צריך לחול גם לגבי רישום אצל אנשי פרטיים? האם אדם פרטי אינו יכול לרמות את הציבור? האם רק תאגיד יכול לרמות? רק פקיד של תאגיד יכול לרמות ופקיד של אדם פרטי אינו יכול לרמות?

הרושם שלי הוא כי יש כאן כוונה אחת — קודם כל למנוע את הרושמים מלרמות את מס ההכנסה, לא להרבות רישומים כוזבים בספרי החשבונות. רק במקום שני באה אולי הדאגה לציבור כולו. לדעתי, צריך היה להחיל אותו תיקון גם על רישומים אצל אנשים פרטיים. כבר אמר חבר הכנסת האונגר לפני, בראותו את החוק בעיני עורך-דין, שאין בסעיף זה הגדרה מה הוא מסמך של חברה. כל מסמך של חברה, כל מי שנותן נייר פירמה של החברה — האם כבר נהפך הדבר למסמך של תאגיד?

יש בחוק הגדרה האומרת מהו מסמך. מעצם ההגדרה של המסמך נוצר שיבוש גדול. ההגדרה אומרת: "מסמך היא תעודה בכתב". עד כאן זה נכון, אולם לאחר מכן נאמר "וכל אמצעי אחר בין בכתב או בצורה

של אדם. אבל יש גם צורה אחרת של סחיטה. זו הדרך של נטילת נכס של הזולת שלא כדין, כדי להניעו לתת דבר או לעשות מסמך או לחתום עליו. לגבי עבירה זו אנו מציעים — מאסר שנה אחת.

אני מבקש את הכנסת להעביר הצעת חוק זו לוועדת החקוקה, חוק ומשפט, להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

הי"ד מ. ביבי:

הכנסת תעבור לדיון. רשות הדיבור לחבר הכנסת האונגר, ואחריו לחבר הכנסת נחושתן.

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בתנאי הכלכלה המודרניים, כאשר אנשים משקיעים כספים רבים במניות ובאגירות חוב של חברות, צריך להגן עליהם מפני מעשי תרמית היכולים להיעשות על נקלה בתשקיפים, במאזנים, בחשבונות רווח והפסד, בדינים וחשבונות וכדומה. אם נתגלתה פרצה כתוצאה משינוי החוקים ומביטול הוראות פקודת החוק הפלילי, או פרק מסוים בו, ברי ששר המשפטים והממשלה ימצאו אופן קשבת בכנסת לצורך בתקון המוצע.

אולם, במה בדברים אמורים? כשהתיקון מכוון לסתום אותה פרצה, ואותה בלבד. הושגנו שאם ננסה לתת ניסוח רחב מדי לחוק זה, עלולים אנו להחטיא את המטרה. למשל, ההצעה היא לעשות בדין-עונשין כל מי שרשם או גרם לרישום פרט כוזב במסמך של תאגיד או נמנע מדי-שום פרט שהיה עליו לרשמו. היה עליו לרשמו מכוח מה? האם היה חייב לרשמו על-פי החוק? על-פי מנהג? לפי כללי החשבונות המקובלים? לפי נוהג של אותו מפעל? — אין אנו יודעים. המלים כלליות ביותר. בגלל כלליות המלים יש כאן פתח לזיוכי אנשים שיוכלו לטעון, ובצדק, שלא ברור להם על-פי מה היה עליהם לרשום פרט זה או זה. לכן מוטב שנאמר בדברים ברורים, בעיקר כאשר מדובר בחוק פלילי המטיל עונשים וכאשר צריך להגדיר במדויק מעשים אסורים.

אין זו ההגדרה היחידה בהצעה שהיא רחבה מדי. מדובר כאן על מסמך. ההגדרה של מסמך מציבה בחוק גופו — גם היא הגדרה רחבה ביותר: "מסמך זוהי תעודה שכתב, וכל אמצעי אחר, בין בכתב ובין בצורה אחרת, העשוי לשמש ראיה". האם באמת יש צורך שבסעיף העונשין המחמיר של ההצעה יודקק להגדרה רחבה כל-כך? לא נאמר כאן, למשל, שהכוונה היא למסמכים המיועדים למשקיעים פוטנציאליים, או מסמכים שעל-פיהם צריך אדם לבוא בעסקים או בקשרים עסקיים עם התאגיד; אין כל מוגבל. נניח שאדם ממלא תעודה לפי דרישת העירייה, בדבר מספר העובדים במפעל, וזאת לצורך קביעת מס העסקים המגיע ממפעל. אדם זה החסיד מספר עובדים מסויים כדי לשלם פחות מס, והרי יש על כך הוראות עונשין אחרות. העניין מכוסה בחוק. העבריון לא יקבל צוין לשבח בעד המעשה ה"נאה" הזה וגם לא ייצא נקי; הוא ייענש. אבל האם נחוץ להכניס אותו ואת מעשהו לסוג של פושעים שענשם חמש שנות מאסר, כפי שיתאפשר על-ידי התיקון המוצע? הרי הכוונה אינה להחמיר לגבי כל מסמך שהוא, אלא לגבי אותם מסמכים הפונים אל הציבור או חוגים מסויים בו, אשר בסיועם ניתן להונות משקיעים, בעלי עסקים וכדומה.

מדובר על מייסדים, וציין כאן שר המשפטים שאפ-

— חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות מרמה, סחיטה ועושה) (תיקון) (נחושתן, ביבי, בן-מאיר, י. ש. שפירא) —

כדי להכריחו לעשות דבר, שאין הוא חייב לעשותו. בפסק-דין זה רב החומר העוסק בסוגיה זו.

איני חבר ועדת החוקה, חוק ומשפט, אך חברי הוועדה, שיעסקו בסוגיה זו, ייטיבו אם יעינו וילמדו אותו פסק-דין, כדי שידעו כיצד לתקן סעיף זה ברוח פסק-הדין האמור.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-מאיר, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה להצטרף לאותם חברי הכנסת שחייבו את החוק. בכלכלה מודרנית, בימים כשלנו, נהפך התאגיד לגורם כלכלי חשוב, גורם הקובע את דמות משק המדינה וצורת ניהולו.

כתוצאה מתיקונים שנעשו בחוק נוצר מצב שאם אדם, שהוא עצמאי, מקבל דבר במרמה, הרי הוא עובר עבירה, אך אם מנהלים, חברים, פקידים של תאגיד דים גורמים למרמה זו על-ידי רישום, לרבות השמטות רישום, הרי אין הרישום הכוזב נהפך לעבירה, כל עוד לא קיבל הרושם דבר כתוצאה מרישום זה, או מאי-הרישום. על אף השפעתו של התאגיד על משק המדינה, הרי למעשה אין התאגיד אלא האנשים המרכיבים אותו, ולא דווקא בעלי המניות של התאגיד, אלא המנהלים, החברים והפקידים, — הם הקובעים את דרכי ניהול התאגיד. ואולי מעשי המרמה הגדולים בעת דרכי ניהול על-ידי פעולות אלה של הפקידים והמנהלים.

נוצרה איפוא לאקונה בחוק, ומשרד המשפטים היטיב לעשות בהזדורו להביא תיקון זה כדי לסתום פרצה זו.

אשר לסעיף השני של החוק, הרי ככל שירבו לעשות בכיוון זה — יש לברר על כך. אין גלך דבר גרוע יותר מאשר להניע אדם לעשות דבר או לא לעשותו, על-ידי סחיטה, ויש דרכי סחיטה שונות.

הכלל המקובל בתרבות העתיקה שלנו היה שהשיטה של כל דאלים גבר היא השיטה הפסולה ביותר בחברה, אבל בתורה המודרנית יש דבר גרוע יותר — לא כל דאלים, אלא כל שמצליח לסחוט.

ויש עוד פרצה, שאדם עושה דין לעצמו ונוטל נכס של זולתו לא כדי לגנוב אותו או לשדוד אותו, אלא כדי להניע את זולתו לעשות מסמך או לחתום על מסמך. מבחינה חברתית זהו גורם פסול ביותר, על כן היטיבו לעשות שהביאו את החוק הזה.

אני תומך, כפי שאמרתי, בשני הסעיפים של החוק הזה, ואני מקווה שוועדת החוקה, חוק ומשפט תוכל לקבל אותו ולטפל בו בדחיפות ולהעבירו בחזרה אלינו.

היו"ר מ. ביבי:

חבר-הכנסת שמואל תמיר איננו באולם. רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אינני חושב שחבר הכנסת הנכבד, גענון האוונגרד, צדק באמרו שהניסוח של סעיף פא רחב מדי. אין לי ספק בדבר שלא ירחק היום ובית-המשפט ימצא שהסעיף הזה איננו רחב די הצורך.

אחרת העשו לשמש ראיה". כלומר, יוצא מכאן, כי גם חפץ יכול להיות מסמך, כי הרי חפץ גם הוא "אמצעי אחר", שיכול לשמש ראיה. יוצא, כי אם אקח חפץ של חברה ואעשה בו דבר, או ארשום עליו דבר-מה, הרי אעשה "רישום כוזב במסמך". כנראה לא שם הנוסח לב לבנייה זו.

אני מציע איפוא להרחיב את תחולת הסעיף לא רק על תאגידים, ולא רק להגדיר במפורש מהו תאגיד, אלא להחילו גם על בני-אדם סתם.

אני רוצה לציין, כי העונש הקבוע על רושם רישום כוזב, אפילו מתוך כוונה לרמות, הוא חמור למדי. יש להבחין, כפי שמובחן בחוקים רבים אחרים, בין פרט חשוב לבין פרט שאינו חשוב ובמקום המלים "פרט כוזב במסמך" יש לומר "פרט חשוב", כי אם ירשום אדם במסמך פרט שאינו חשוב, הרי אין מקום להטיל עליו עונש של חמש שנות מאסר.

נקודת-תורפה אחרת בסעיף זה נמצאת בחלק השני, המדבר על אי-רישום. כתוב, כי מי שרושם פרט, או נמנע מלרשום בו פרט אשר היה עליו לרשמו, ייענש. מה פירוש המלים "היה עליו לרשמו"? האם היה עליו לרשמו על-פי החוק? על-פי הוראה של מישהו? על-פי ההגיון? לא ברור על-פי מה היה עליו לרשמו. נניח, כי כתב אדם מכתב. כיצד נדע אם היה עליו לרשום פרט, שהוא לא רשם אותו? איך הדברים ברורים. ובסעיף זה, כבכל סעיפי העונשין, ככל שההגדרה מדויקת יותר, פחות סתמית ופחות מעורפלת, כן היא קולעת יותר.

סעיף 2 לחוק המוצע דן בתוספת סעיף עונשין חדש, שעניינו נטילת נכסים של הזולת, וזאת כדי להניע לתת דבר, או לעשות מסמך או לחתום עליו. איני יודע אם הוסבה תשומת-לבם של חברי הכנסת לכך, שאין בהגדרה זו האיסור להניע אדם לעשות דבר מה. נטילת החפץ מוגבלת לשלושה דברים: להניע את האיש לתת דבר, או לעשות מסמך, או לחתום עליו. אין פה עניין של עשיית מעשה או אי-עשיית מעשה שהוא זכאי לעשותו. לא ברור לי מדוע לא נתנו מציעי החוק הזה דעתם לכך. אם יטול ממני אדם חפץ על מנת שאעשה מעשה מסוים, שהוא איננו מתן דבר או עשיית מסמך, או חתימה עליו — האם אז אין הוא עובר עבירה זו?

יש בעניין זה פסק-דין מסוים שניתן ב-1964. חלפו שנים רבות עד שהציע משרד המשפטים את החוק בעניין זה. המדובר בעירעור פלילי 317/63 של צור נגד היועץ המשפטי לממשלה, והוא פורסם בקובץ פסקי-דין, כרך י"ח, מעמד 85 ואילך. המדובר באדם שגנב למשרדו של אחר, והלה היה חייב לו כסף על-פי שטרות, ודש את פרעון השטרות הלה. מכיוון שלא פרע את השטרות, נטל הנושה כסנקציה את הכרטיסיה של החייב, ואמר כי הוא יחזיר כרטיסיה זו בעת שהלה יפרע את השטרות. האיש הובא לדין. אי-אפשר היה להאשימו בגניבה, כי לא נטל את הכרטיסיה מתוך כוונה לשלול בעלות לצמיחות; אי-אפשר היה להאשימו באימים, מכיוון שלא איים. בסופו של דבר הואשם האיש על-פי סעיף המופיע בפרק "סיכסוכי עבודה", והקובע, כי מי שלוקח מאדם חפץ על מנת לאלצו לעשות דבר שאין הוא חייב לעשותו, או להימנע מעשיית דבר שהוא זכאי לעשותו — ייאשם בעבירה. בית-המשפט העליון זיכה את הנאשם מאשמה זאת, כיוון שהחייב היה חייב על-פי דין לפרוע את השטרות והנטילה לא באה

חוברת ח', ישיבה כ"ג

— חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות מרמה, סחיטה ועושה) (תיקון) (י. ש. שפירא, נחושתן, ביבי); חוק לתיקון דיני העונשין (שכר עבירה) (ביבי, י. ש. שפירא) —

כבר אמרתי מה שאמרתי בקריאת-ביניים ביחס לשותפות.

הכל יודעים מה זה תאגיד. חברה היא תאגיד, אגודה עותומנית היא תאגיד, שותפות היא תאגיד.

יעקב נחושתן (גח"ל):
מפלגה היא תאגיד?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

ייתכן. אם היא רשומה. כבר אמרתי פעם בכנסת, שכוונת חוק או חוות-דעת משפטית מוסמכת יכול לתת רק בית-המשפט העליון. אני, ככל אדם העוסק במשפטים מחוץ לבית-המשפט העליון, יכול רק "לנחש" מהי כוונת החוק.

הדבר היחידי שאני יכול לומר, שלמדתי מחבר-הכנסת נחושתן, והצטרפתי עליו שאיננו חבר בוועדת החוקה, חוק ומשפט, הוועדה אשר אליה אני מבקש להעביר את הצעת החוק.

הי"ר מ. ביבי:

לפנינו הצעה אחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון דיני העונשין (עבירות מרמה, סחיטה ועושה) (תיקון), תשכ"ט—1969, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ו. חוק לתיקון דיני העונשין (שכר עבירה), תשכ"ט—1969 *

(קריאה ראשונה)

לבצע את הגניבה, זהו שכר-הטרחה שלנו. במקרה כזה המשטרה גוטלת את הכסף ומעבירה אותו לקופת המדינה.

בית-המשפט קבע שהוראות החוק הקיים, המאפשרות חילוט חפצים שדודים לאוצר המדינה, אינן חלות על שכר ביצוע העבירה. לכן אנו מביאים את הצעת החוק הבאה לתקן מצב זה.

מובן שיכולים להיות מקרים שמלכתחילה המתכנן של מעשה הפשע נותן למבצע כתמורה רכוש גנוב בתורת שכר. לכן מופיעה בחוק הוראה המאפשרת — כאשר קוראים סעיף זה יחד עם סעיף 39 לחוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה) — להחזיר לבעלים את הרכוש שגנב מהם.

מטרת הצעת החוק היא, כי שכר העבירה, השכר שהעבריון מקבל בעד ביצוע המעשה ממי שמתכנן ומארגן את העבירה, גם שכר זה יותרם ויחולט לקופת המדינה.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ניסיתי להגיד בדברי פתיחתי, שאדם יכול לעשות את המרמה הגדולה ביותר, להטעות ציבור גדול ולסחוט סכומי כסף ענקיים בלי לנקוף באצבע, אלא רק על-ידי אמירה למוכיר החברה: "את הפרט הזה אל תרשום בפרוטוקול". למשל, אם החברה מקבלת הלוואה בסכומי כסף גדולים מבנק השייך בפועל לאחד המנהלים של החברה שיושב באותה ישיבה, והוא אפילו יושב-ראש, אפשר לו לבצע את כל העבודה על-ידי הערה למוכיר: "את זה לא צריך לרשום".

טען חבר-הכנסת האוונר נגד המלים "אשר היה עליו לרשמו", ולזה הצטרף גם חבר-הכנסת נחושתן. הדבר הקובע הוא בכך, אם היתה בגרימה לרשום או בגרימה להימנעות מרשום כוונה לרמות. אין זה חשוב כלל אם נחוץ לפי החוק או לפי התקנות לרשום. זה מספיק, לפי עניות דעתי, וכך הייתי אני מפרש, שהיה עליו לרשום לפי הדרך המקובלת של הנהלת עסקים טובה.

המלים הקובעות הן, כפי שאמרתי, בכוונה לרמות. לא איכפת כלל שאדם חדל להיות מייסד. הוא ייסד את החברה. הוא עשה את העניין, ובזמן שייסד אותו או לפני שייסד אותו עשה איזה מעשה מרמה אשר כלפי חוץ הוא מאוד אלגנטי — קיבל את פרי עמלו והסתלק לגמרי מן החברה הזאת. איננו עוד מייסד. ומה בכך? כלום על שום כך הוא פטור? האם היותו מייסד עושה אותו לעבריון, עושה את מעשהו לפשע, או עצם מעשה המרמה?

לא עסקתי בסטטיסטיקה, חבר-הכנסת נחושתן, בכמה חוקים השתמשו אצלנו במונח "תאגיד". אני חושב שעשרות פעמים אנחנו נתקלים במונח זה.

הי"ר מ. ביבי:

הכנסת תעבור לסעיף ו' בסדר-היום: חוק לתיקון דיני העונשין (שכר עבירה), תשכ"ט—1969, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת חוק זו באה לסתום פרצה בחוק הפלילי, אשר מורגשת בזמן האחרון כאשר הדברים מתפתחים ובכלל זה גם דרכי הפשיעה. מתברר שלוכדים עבריינים ומגלים אצלם חפצים שדודים וגזולים, אבל יש לעתים שמוציאים אצלם כסף או חפצים אשר ניתנו להם כתמורה בעד ביצוע העבירה.

בהודמנות קודמת אמרתי שבדרך כלל הפושעים הגדולים אינם מלכלכים את ידיהם, ומלאכתם נעשית בידי אחרים. הם שוכרים אנשים לביצוע העבירה ומשלמים להם תמורת הביצוע.

מתברר, כפי שכתוב במבוא להצעת החוק, שנלכדו עבריינים אשר עשו מעשי גניבה או שח, ומלבד החפצים השדודים נמצא אצלם גם כסף. הם נשאלו: מה הכסף הזה לכם? והתשובה היתה: קיבלנו את הכסף כדי

(* רשומות (הצעות חוק, חוב' 847).

— חוק לתיקון דיני העונשין (שכר עבירה) (ביבי, האונזר, ש. כהן, זר, פרוש, י. ש. שפירא, ארזי) —

היו"ר מ. ביבי:

אנו עובדים לדיון על הצעת החוק. רשות הדיבור לחבר-הכנסת האונזר, ואחריו לחבר-הכנסת פרוש.

גדעון האונזר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לפי מקורותינו מקובל ששכר עבירה עבירה, כשם ששכר מצווה מצווה. אבל כאן לא ב"שכר" כזה מדובר, לא בעבירה שהיא העונש של עצמה, אלא בשכר שאדם מקבל כדי להגיע למעשה עבירה. הנה באה הממשלה ומציעה לנו לאפשר במקרה זה להפקיע את סכום הכסף שניתן באיסור. תמה אני אם זוהי הדרך להגיב על התופעה החדשה שנתגלתה, לפיה שוכרים אנשים לעשות מעשה עבירה; וכי המעשה של השוכר והשכיר כשלעצמו איננו עבירה? וכי אדם שקיבל את הכסף בעד מעשה עבירה, ואדם שנתן כסף למטרה זו, כל מה שצפוי להם אינו אלא החרמת הכסף?

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):
או שיוילן שכרו?

גדעון האונזר (המפלגה הליברלית העצמאית):

והרי בספר החוקים שלנו יש מקרים דומים. אדם המשחד עובד ציבור שיעשה מעשה לא-חוקי ולא-נכון, הוא עובד עבירה. גם מקבל השוחד הוא עובד עבירה, ושניהם — עונשם חמור. אדם המסתיר מעשה עבירה ועוזר לעבריו להימלט בעד בצע כסף — הוא חוטא. יש על כך הגדרה בחוק הפלילי על כיפורי פשעים, בסעיף 129 לחוק הפלילי. מעשה זה עצמו מהווה עבירה — שכירת אדם לבצע עבירה — ומן הראוי שיהא דינו כדיון עבירה מושלמת בפני עצמה.

על כן אם נתגלתה תופעה כזו, בעקבות פסק-דין של בית-המשפט העליון, לא מן הדין הוא שנסתפק בתוצאה השולית, בקצה החוט של המעשה, ונאפשר לבית-המשפט — אנג הדשעת האדם באותה עבירה שלשמה נשכר — גם להחרים את הכסף. זהו הדבר הפחות מעניין מבחינת התגובה הציבורית על תופעה כזו. הדבר המעניין יותר הוא שאנו נגיב כשם שמגיבים על תופעה ציבורית שלילית, ונגדיר את המעשה עצמו משני צדדיו — מצד השוכר והשכיר — כעבירה פלילית בפני עצמה. ואז ממילא כל מה שמוצע לנו כאן כבר יהיה כלול בנושא, ולא יהיה צורך בחוק מיוחד שיאפשר חילוט הכסף. אפשרות זו תהיה נתונה מכוח החוק הקיים, שלפיו אפשר לחלט את "כלי" העבירה.

אני חושב שזוהי עבירה חמורה. אדם מעביר את הזולת על דעתו על-ידי פיתוי כספי על מנת שיעבור על החוק, יגנוב, ישדוד ואולי גם ירצח, ואין עליו כל מורא דין? וכי רק את כספו יש להחרים, ורק במקרה שאכן בוצעה העבירה שלשמה העמיד לו שכיר? גם אז נוכל להאשימו וצריך יהיה להוכיח באיו מידה אמנם היה שוחד כסף בגדר שידול למעשה.

לשון אחרת: אותו קשר שהצעת החוק שלנו קושרת בהרשעה ובעבירה לצורך הפקעת הכסף איננו גראה לי. אני מציע שנוהפך את הנושא הזה לסעיף עונשין כשהוא לעצמו. אלטרנטיבית, אם כבר מעוניינים רק בהחרמת הכסף, אז מדוע רק אם הורשע אדם בעבירה? ואם נתגלה שהיה מעשה כזה, שנשכר אדם לעשות פשע — ועל כך אין מחלוקת — אלא שאיש לא

הורשע בעבירה; או אותו אדם שנשכר ושנעשה שכיר לדבר עבירה, לא הורשע, אולי נעשה הוא עד המלך, או אולי זופה מחוסר הוכחות, — האם במקרה כזה אי-אפשר להפקיע את הכסף? האם אז יתוור הכסף הזה לבעליו? והרי גם במקרה כזה מן הראוי שהכסף הזה יהיה בר-הפקעה.

אני מציע איפוא שעצם ההצעה לביצוע מעשה פשע בעד כסף — היא כשלעצמה תהיה עבירה, וממילא יהא כל השאר נגדר מזה בהכרח.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרוש, ואחריו לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. רצוני לנצל את ההזדמנות כדי לברך אותך, חבר-הכנסת זר, כסגן יושב-ראש הכנסת. זוהי לי ההזדמנות הראשונה לנאום כאשר אתה מכהן בכהונה זו. תתברך ותצלח.

מגמת החוק לתיקון דיני העונשין (שכר עבירה) מובנה, מאחר שבית-המשפט נתקל במציאות שהוראות החוק הקיים אינן מאפשרות למטרה תפיסה ולבית-המשפט חליטה על חפצים שניתנו כשכר בעד העבירה או כסף שניתן כשכר בעד העבירה.

ברור שסיעתנו תחייב את התיקון, בייחוד לאור המקרים, החוזרים ונשנים לאחרונה, של תפיסת עבר-יינים ערבים טרוריסטים שיוצאים לבצע מעשי הרס ורצח תמורת שכר.

אולם יורשה נא לי להעלות דעה: האם לשם כך היה צורך בהוספת חוק מיוחד? האם לא היה רצוי יותר להוסיף תיקונים בגופי החוק? הנה, למשל, בחוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה) בסעיף 11א(א) נאמר, בין השאר, שבית-המשפט רשאי להטיל על הנאשם קנס פי שלושה משווי של הנזק שנגרם או של טובת ההנאה שהושגה על-ידי העבירה. אפשר להוסיף שם: או שנתכוון להשיג על-ידי העבירה, כי, בעצם, אחד ההידושים שבתיקון המוצע הוא הכללת המקרה כאשר תופסים עבריינים עם חפצים או סכומי כסף בעת אשר התכוונו או כיוונו לעבור עבירה, ועדיין לא ביצעו אותה.

גם את התיקון בסעיף 32 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) אפשר להוסיף בגוף החוק, כלומר, להוסיף את המלים: "או שניתן כשכר בעד ביצוע עבירה או כאמצעי לביצועה". כך אפשר היה לשלב את התיקונים בחוקים גופם, ולא להוסיף חוק חדש.

שׂר-המשפטים י. ש. שפירא:

אין זה חוק חדש, אדוני.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מ"ם):

זהו תיקון לחוק הקיים, תוספת סעיפים, על יסוד פסק-דין של בית-המשפט.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

מאחר שחשבתי כי זהו חוק חדש, רציתי להציע גם שם אחר: חוק לתיקון דיני העונשין (תפיסה וחילוט של שכר עבירה).

לענייננו, פירושו של דבר שאין שכר העבירה שייך לעברייני.

הפוסקים הכריעו במקרים רבים כאב"י, אולם גם המקבלים עקרונית את שיטת רבא — וכאן אני מצטט מספרו של הפרופסור מ. זילברג "כך דרכו של תלמוד" — "הקיפו את ההלכה בכל-כך הרבה גדרים וסייגים עד שהיא נעלמה כליל מתחת לערימות דיוקים ודקדוקים כאלה".

בתשובת הרשב"א, חלק א', סימן ש"ב, הכריעו, שאת שכר העבירה חייב העברייני לתת על-פי הדין, והמקבל, אף הוא עברייני, קונה אותו על-פי הדין. העברייני הראשון הוא השוכר; העברייני השני הוא זה שנשכר על-ידו. מכאן ששכר העבירה הוא קניינו של העברייני.

הערה שנייה. אשר להטלת קנס על מקבל שכר בעד עבירה, קיימים דיונים בספרות של שאלות ותשובות. לא בכל המקרים יש הסכמה, שמותר להפקיע את שכר העבירה ממקבלו. אבל קו מנחה אפשר למצוא בתשובות הר"ן, מן המאה הי"ד, במקרה של מלווה בריבית. במעשה שמדובר עליו שם היתה עבירה על דין תורה, וכאשר נשאל רבי נסים גירונדי במה לקנוס את המלווה, היתה תשובתו: "בוזו אין המידה שווה בכל שעה ושעה ובכל מקום ומקום, הכל לפי מה שעניניהם רואות, לפי מה שהמקום פרוץ, ולפי מה שהשעה צריכה. שכל שכיוצא בה מוטל עליהם (והכוונה היא כאן לאלה שנבחרו על-ידי הציבור לטפל בעניין) להקנות שנייהם ולסמות עיניהם של מלווי בריבית, כדי לעשות משמרת למשמרתה של תורה".

Mutatis mutandis, הייתי רואה בסעיף 1 (ב) שבה צעת החוק אפליקציה מתאימה של תשובת הר"ן.

להבלטת האמור עד כה אביא מעשה ממסכת ראש השנה דף כ"ב, עמוד ב'. המקור בתוספתא ראש השנה. המדובר שם בעדות החדש, בזמן שהיו מקדשים את החדש על פי עדים. ואני מצטט: "פעם אחת ביקשו בייחוסין להטעות את חכמים. שכרו שני בני אדם בד' מאות זוז, אחד משלנו ואחד משלהם. שלהם, העיד עדותו ויצא. שלנו, אמרו לו: אמור, כיצד ראית את הלבנה? אמר להם: עולה הייתי במעלה אדומים — זה המקום שבסביבות ירחו — וראיתי שהוא רבוע בין ב' סלעים, ראשו דומה לעגל, אוניו דומין לגדי, קרניו דומות לצב, וזנבו מונחת לו בין ירכותיו. והצאתי בו ונרתעתי ונפלתי לאחריו. ואם אין אתם מאמינים לי, הרי מאתיים זוז צרויין לי בסדיני. אמרו לו: (חכמים) שהבינו שכאן ששכר אדם לעדות (שקר): מי חוקיין לך? אמר להם: שמעתי שביקשו בייחוסין להטעות את חכמים, אמרתי, אלך אני ואודיע להם, שמא יבואו בני אדם שאינם מהוגיין ויטעו את חכמים. אמרו לו: מאתיים זוז נתונין לך במתנה, והשוכרך יימתח על העמוד..." בהערה פרשנית של רש"י נאמר, ושוב אני מצטט: "ואף-על-פי שלא השלמת תנאי שלל לשו-כך, דיש רשות לבית-דין לקנוס ממון ולעשותו הפקר... שהפקר בית-דין הפקר".

מן המעשה, ובייחוד מן הפסק שנתקבל, ומן ההסבר שהוסיף רש"י בדבריו הקצרים, אני בא לידי שתי מסקנות: האחת, שכר העבירה במקרה דנן איננו שייך לעד, משום שהוא לא ביצע את המוטל עליו. אילו ביצע מה

בסעיף 1 הייתי מציע, במקום המלים "...וקיבל דבר כשכר בעד ביצועה", את המלים: "וקיבל דבר כתמורה". כי המושג תמורה הוא כולל יותר, ואילו לשכר יש משמעות של עובד ומעביד, משמעות מוגבלת יותר. כן הייתי מציע לכתוב, במקום המלים "וקיבל דבר כשכר בעד ביצועה", את המלים: "וקיבל תמורה בקשר עם ביצועה", שאף הוא מושג כולל יותר. הייתי גם מוסיף את המלים "או שהובטח לו לקבל".

יחד עם זאת, חושבני שיש להוסיף, שאפשרות של תפיסה וחילוט תהא גם על כסף או שווה כסף אשר האיש שנתפס עלול לקבל. למשל, פלוני הבטיח לאלמוני שאם יבצע עבירה, יקבל סכום כסף מסויים או חפץ מסויים; גם אז תחול אפשרות של תפיסה וחילוט.

אשר לסעיף 2 המוצע, הרי הואיל וסעיף 32 לפקודת סדר הדין הפלילי מדבר רק על תפיסת חפצים, הייתי מציע להוסיף לתוספת המוצעת גם את המלה "דבר", כלומר, לנסח את התוספת כלהלן: "או דבר שניתן כשכר בעד ביצוע עבירה או כאמצעי לביצועה". אני מציע להכניס אותו תיקון גם בסעיף 3 לחוק המוצע, כלומר, במקום המלים "ניתן חפץ כשכר" לכתוב מושג כולל יותר, היינו, "ניתן דבר כשכר".

כן אני מציע שבסעיף 3, סעיף 39(ג) לפקודה, בסופו, ייוספו המלים "לאחר גזר-הדין". כלומר, לנסח סעיף זה כלהלן: "צו חילוט לפי סעיף זה יכול שיינתן בין בגזר-הדין ובין על-פי עתירה מטעם תובע לאחר גזר-הדין". כי עתירה לחילוט מטעם תובע באה כאשר גזר-הדין לא קבע צו חילוט. אז יכול התובע להגיש עתירה.

לאור התופעות המתגלות, ששוכרים אנשים למעשי עבירה, עלינו לתת את הדעת יותר כיצד מוקיעים ומעמידים לדין את נותן השכר, ועם זאת גם את השכיר, וכן להפקיע את השכר, ולא להסתפק בחוק הפלילי הקיים נגד השוכרים לעבור עבירות.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לתבר-הכנסת שמואל תמיר. חבר-הכנסת תמיר אינו באולם. רשות הדיבור לתבר-הכנסת פרידמן.

שמחה פרידמן (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. מטרת ההצעה — כמוסבר במבוא — להחיל את הוראות החוק גם על שכר העבירה לעניין תפיסתו וחילוטו, וכן לעניין קנס, להשוות דין כל טובת הנאה שהעברייני זוכה בה בעד העבירה, לדין שכרה.

לו זכינו והיינו הולכים בדרכי המשפט התורני, לא היינו צריכים לטפל בסתימת פרצה. על כן, רצוני להעיר את ההערות הבאות, והכוונה לשלוש הערות: הערה ראשונה. במשפט העברי — בתלמוד ובחושן משפט — שייך שכר העבירה לעברייני, והוא רשאי לתבע בבית-הדין. הנושא דנון במרכזו במסכת תמורה. הוא שנוי במחלוקת בין אב"י ורבא. אב"י מנסח את דעתו בכלל ואומר, ואני מתרגם מארמית לעברית: כל דבר שאמרה תורה לא תעשה, אם עשהו, מה שעשה עשו, לאמור: יש לו תוקף משפט, על כל התוצאות המשתמעות מן העבירה, לעניין ממון ולעניין איסור. ורבא טוען: אם עשהו, אין למעשיו תוקף משפטי.

אותו לבצע רצח והרצח בוצע, — השוכר אשם ברצח. בזה איננו עוסקים בשלב זה של החוק לדרכי ענישה. השאלה איננה — כמו שהציג אותה, באמת בצורה היתולית, חבר-הכנסת שלום כהן — של הלנת שכר. העבירה אינה בזה שהוא נותן לו שכר. העבירה היא בזה שהוא שכר אותו. זוהי צורה מאוד מובהקת של שידול לעשות עבירה. אינך יכול לשלד אדם שידול טוב יותר מאשר לתת לו טובת הנאה. אינני יודע אם זו הצורה הגרועה ביותר של שידול; יכול להיות שאיום הוא שידול גרוע יותר, אבל אין ספק שזוהי דרגה גבוהה של שידול.

פה אנחנו עוסקים בדבר מבחינת דרכי ענישה, וכאן לא חשוב אם הכסף הוא שלו או אינו שלו. חבר-הכנסת פרידמן, אין מקפחים שכר הנאה של שיחה נאה, ומאוד נהייתי לשמוע דברך, אבל מה זאת אומרת, ומה מסתבר מכל האסמכתות שהבאת? שאם קיבל האיש על עצמו לעבור עבירה, למשל להעיד עדות שקר, ההסכם הוא הסכם והשוכר חייב לשלם. בדרך כלל אין זה החוק שלנו. החוק שלנו אומר שאם אדם שכר את חברו לעבור עבירה, ולא שילם לו, אין הוא יכול לגבות את הכסף.

פה מדובר על מקרה שהעברין, הפושע, מצאו אצל את הכסף. הכלי שבו רצה לשבור את הקופה, למשל, הוא בודאי רכוש שלו, והוא, על-פי הדין, על-פי החוק הקיים, מוחזק על-ידי המשטרה כשהיא מוצאת אותו. וכשהוא ייצא מורשע בדין, אף-על-פי שרכושו הוא, ואולי דווקא מפני שרכושו הוא, חולטים זאת לקופת המדינה. זוהי אחת מצורות העונש, או תוספת של עונש.

איני חושב שתיקון החוק בא לשם התרמת הכסף הזה לקופת המדינה, אלא הייתי אומר שיש ביוני המדינה בהחזרת הכסף לפושע. אין זו להיטות אחרי הכסף. תפסת את הפושע והוא אומר: צרור הכסף הזה, הבנקוטים האלה, קיבלתי כדי שאהרוג אדם או אש-בור את הקופה. האם בסופו של דבר צריך להחזיר לו את הכסף? כדי להימנע מן הבזיון הזה, בא התיקון בחוק.

תמהתי על חבר-הכנסת פרוש ששאל: מה יהיה אם הבטיחו לו? אם מותר, אחרי יום עבודה כזה, לומר מילתא דבדיוחיתא: אמרו על פלוני, דין, שהיה חרש בגלל השוחד. שאלו: מה עניין שוחד אצל חרשות? הלא השוחד יעזור עיני פקחים. השיבו: זה היה אדם שהיו מבטיחים לו שוחד אבל לא היו נותנים לו. לכן היה רק חרש.

אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ. זר:

אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון דיני העונשין (שכר עבירה), תשכ"ט—1969, לוועדת החוקה, חוק ומשפט, נתקבלה פה אחד.

שהוטל עליו, היה השכר שייך לו. המסקנה השנייה: היות והעד הזה נתכוון לסכל את העבירה, וזה הוברר לחכמים, נתן לו בית-הדין כפרס את מאתיים הוזו ששוכרו שילם בעדו.

ועוד מסקנה שלישית. כדאי, לדעתי, להכניס בהצעת החוק פיסקה, אשר תבטיח, שבית-המשפט אמנם יפסוק את שכר העבירה או אקויוואלנט שלו, למי שבא לכאן-רה לבצע עבירה, והוכח שמעשיו היו מכוונים לסכלה. לאחר שלוש הערות האלה אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדה המתאימה.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלום כהן, אחרון המשתתפים בדין זה.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. תוך דיון על שכר עבירה, כמעט הגעתי למחשבה שהמדובר בסעיף אחר של סדר-היום — שמירה על שכר עבודה. יזמת התיקון המוצע באה, למעשה, מתוך כוונה של רגע. המחשבה בניסוח התיקון הזה היתה לסתום את הפרצה שנבעה מכורה של רגע, אבל מכיוון שאי-אפשר לנסח דבר שהוא ספציפי עד כדי כך, ניסחו דבר כללי, ויצרו דבר מוזר. הכוונה המסויימת היא: אם תופסים וכאשר תופסים חבלנים שבאים מעבר לגבול ובחפציהם כסף שקיבלו למען ביצוע העבירה — זה גם המקרה שאני מבין שהיה לפני בית-המשפט אשר פסק שאין סמכות לבית-המשפט ליטול את הכסף — מה הדין? באים ומתקנים את החוק בהצעה כללית, ובכל זאת מתייחסים אך ורק לנקודה הזאת.

כל בקשתי היא להתעכב על חלק מדבריו של חבר-הכנסת האוזנר, שאמר, ובצדק, שענייננו כאן איננו דווקא בשכר העבירה כי אם בעבירה עצמה, וכי מדוע יהיה פטור נותן השכר? לפי התיקון הזה נותן השכר פטור לחלוטין, אלא — אם נתייחס לכך בצורה הומוריסטית — שיהיה צפוי לעונש רק אם הוא מלין שכר זה.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

גם אם הוא משדל.

שלום כהן (העולם הזה—כוח חדש):

אבל לא בשל התשלום. מדוע מאשימים את המבצע על החזקת הכסף ועל המעשה? אולי כדאי להרחיב את התפיסה של הענישה הזאת כדי לכלול גם את נותן השכר.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נבבדה. קשה לי במקצת לדדת לסוף דעתי של חבר-הכנסת האוזנר. הסעיף שאנחנו מציעים להכניס לחוק הקיים, החוק לתיקון דיני העונשין, איננו עוסק בשאלה, בשלב זה, מה קורה אם ראובן שוכר את שמעון לבצע עבירה ומשלם לו בעד זה כסף. דבר זה קבוע בחוק הפלילי. אם הוא שוכר

ז. חוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה) (תיקון מס' 7), תשכ"ט—1969 *

(קריאה ראשונה)

היו"ר מ. זר:

אנחנו עוברים לסעיף ז' בסדר-היום: חוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה) (תיקון מס' 7), תשכ"ט—1969, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני חושב שזוהי כבר הצעת החוק האחרונה שלנו היום. בדרכי ענישה קיים עקרון שאדם, אשר מטילים עליו ענשי מאסר בשל עבירות פליליות עונות, הרי אם בית-המשפט אינו קובע אחרת, ענשי המאסר חופפים זה את זה. אם בשל עבירה אחת מטילים עליו שלוש שנות מאסר ובשל עבירה אחרת שנתיים מאסר, בסך הכל יישב האדם שלוש שנים, מפני שהענשים חופפים.

אולם קיים דבר ששמו מאסר אורחי, כלומר, המאסר אינו עונש על עבירה, אלא כדי ללחוץ על האדם לקיים את חובו האזרחי. אולי זוהי הגדרה שאינה מדויקת מאוד מבחינת הפרקטיקה, ובכל זאת הדבר נכון. הכוונה כאן היא להכריח את האדם שיעשה את המוטל עליו. ומה טעם בדבר, כאשר אדם שנדון לשלוש שנות מאסר, או לחמש שנות מאסר, מומינים אותו לבית-המשפט לתת עדות והוא מסרב לתת עדות? אמנם יכול השופט לשלוח אותו לשבועיים לבית-הסוהר, אבל זה לא איכפת הרבה לאסיר. הוא ממילא צריך "לשבת" עוד חמש שנים — "יושב" עוד שבועיים. כוונת החוק היא לומר: את השבועיים האלה תשב מיד והעונש האחר ימתין.

הוא הדין כאשר אדם אינו רוצה לתת גט לאשתו. יש צו של בית-דין הכופה עליו לתת גט, הוא אינו נותן גט, והיועץ המשפטי לממשלה פונה לבית-המשפט ובית-המשפט שולח אותו לבית-סוהר עד שיתן גט. אם האיש הזה הוא במקרה עבריין, ויושב בבית-הסוהר

בלאו הכי, מה איכפת לו? החוק החדש יגיד לו: אתה תשב בבית-הסוהר עד שתתן את הגט; לאחר שתתן את הגט יתחילו למנות את התקופה שדנו אותך למאסר. יש אנשים "נכבדים" כאלה שיש להם מאסרים מכל המינים. לכן צריך לקבוע בשבילם סדר כל-שהוא — מה קודם למה. הסדר שאנחנו מציעים מופיע בסעיף קטן (ג), והוא כלהלן: קודם כל יושב בבית-הסוהר בשל בזיון בית-המשפט, — כדי שיציית לבית-המשפט. כאשר אתה שולח אדם למאסר על אי-ציות לבית-המשפט ועל בזיון בית-המשפט, הכוונה היא, קודם כל, להכריח אותו שיתנהג כאדם מן הישוב כלפי בית-המשפט.

הדבר השני הוא כפיית מתן גט או מתן חליצה. אחר כך, חוב של מוונות, ולכל מקרה אחר תחול כל הוראה אחרת. כפי שאמרת, דברים אלה אינם חו"פפים. דווקא ההיפך הוא הנכון. גם במשפט פלילי, גם במאסר — אם יש מאסר על תנאי ואחר-כך האיש נדון שוב — יש צירוף. אבל זהו יוצא מן הכלל. בדרך כלל, במשפט פלילי הדבר חופף, וכאן אנו רוצים שיהיה זה קונסקוטיבי. אני מציע להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ. זר:

חברי הכנסת, לא נרשמו נואמים לדיון זה. נצביע איפוא על הצעת שר המשפטים להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון דיני העונשין (דרכי ענישה) (תיקון מס' 7), תשכ"ט—1969, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ת. חוק רשות הר הזיתים, תשכ"ט—1969 (**)

(קריאה ראשונה)

את הקברים שנהרסו או כוסו על-ידי הכבישים הללו. עוד בכ"א באלול תשכ"ז, 26 בספטמבר 1967, הבאתי את העניין לפני ועדת השרים לענייני פנים ושירותים, והעברתי שם החלטה, שאושרה על-ידי הממשלה, כי יוחלל מיד בהריסת הכביש למלון "אינטרקונטיננטל" דרך א-טור, שעובר על הקברים. אני מדגיש שנגד הקמת הכביש הפנימי הזה, שעובר דרך "אינטרקונטיננטל", מחינו עוד בשעתו. כבר ב-1961 התחלתי בפעולה נגד מעשה זה, כשגילינו על-ידי תצפיות אוויר שהם סוללים שם כביש. במשך שנתיים בקירוב ניהלנו או משא-ומתן עם החברה האמריקנית "פאן-אמריקן", שבנתה את "אינטרקונטיננטל", ובקישנו גם התערבות של השלטונות בווינגטון. לא הצלחנו למנוע סלילת הכביש הזה. ברגע שעבר הר הזיתים לידנו הוחלט על הריסת הכביש,

היו"ר מ. זר:

אנו עוברים לסעיף ה' בסדר-היום: חוק רשות הר הזיתים, תשכ"ט—1969, קריאה ראשונה, תשובת השר. רשות הדיבור לשר הדתות.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

ברשות היושב-ראש, מורי ורבותי. חושבני שאיטיב לעשות אם בפתח דברי אמסור או אסכם מה כבר עשינו בהר הזיתים, בשיפוצו ובשיפורו. כי מתוך הוויכוח היה לי הרושם שהעניינים אינם ברורים ואינם מתבהרים די הצורך.

אם כך, רבותי, ראשית כל, עם שיתרוורו של הר הזיתים עשינו למען הריסת הכבישים הפנימיים שהוע"ברו בימי השלטון הירדני בתוך הר הזיתים, כדי לשקם

התקציב המוצע הוא 80,000 ל"י בערך. עד עתה הושלם ניקוי האתרים ושיפוצם הקונסטרוקציוני.

מלבד זאת אנו נחננו עוסקים בבעיית כביש נחל קדרון, המקשר את הכפר סילוואן (כפר השילוח) עם כביש יריחו. כביש זה עובר כולו בשטח בית-העלמין של הר הזיתים, כולו על גבי קברים. כדי להרוס את הכביש הזה יש הכרח להקים בשביל אנשי כפר השילוח כביש אחר שיקשר אותם לכביש יריחו. לשם תכנון הדבר וביצועו הקימה הממשלה ועדה בין-משרדית בראשותו של איש משרד התחבורה, שתבדוק את דרכי הביצוע של הדבר הזה. הוטל על אדריכל משרד הדתות לעבד תכנית חדשה, ועתה מבררים את התכנית הזאת, אשר תאפשר הריסת הכביש הזה וגילוי הקברים שתחתיו. באורח עקרוני הוחלט על הריסתו של הכביש המוביל דרך הר הזיתים ומקשר את כפר סילוואן ליריחו, וסלילת כביש גישה שיעקוף את בית-העלמין, לכפר סילוואן.

יחד עם זאת יש לציין שתכנון קדישא אחדות עשו גם הן עבודה רבה לשיפוצן של מצבות ובכלל לשיפוצ החלקות שלהן באותו בית-עלמין. אני רוצה להדגיש שלצדדי הרב רק שלוש חברות קדישא עשו פעולה חשובה, כל היתר לא עשו הרבה לשיקום בית-העלמין. אותן שלוש חברות הקדישא הן: החברה קדישא דכוללות החסידים, החברה קדישא דכוללות האשכנזים והחברה קדישא של קהילת ירושלים. שלוש החברות הללו הרבו לעשות בחלקות שלהן, ולפי הערכתנו כבר הוציאו יותר ממיליון לירות לשיקומן של החלקות ולשיפוצן. לצדדי הרב, כל יתר חברות הקדישא לא עשו כמעט כלום כדי לשפץ את החלקות שלהן.

כל זה רק מוכיח עד כמה יש צורך באותה רשות, שתוכל לעשות אותו דבר בכל החלקות. אי-אפשר בעניין זה לסמוך על חברות קדישא, והן רבות מאוד. אילו היה כל השטח בידי אותן שלוש חברות קדישא, אין ספק שאפשר היה לצמצם את החוק בכמה סעיפים.

ועתה הערות מספר להגשות של חברי כנסת על החוק המוצע. אני מבקש סליחה מראש אם אני אשיב על כל ההערות, אשתדל לזכור בתשובתי הערותיהם של כמה חברי כנסת. ראשית, תשובה לשאלה שהעלה חבר-הכנסת סנה מצד אחד, וחברי-הכנסת פרוש מצד שני, הטוענים לשם מה נחוץ חוק, מדוע אי-אפשר לעשות פעולה זו ללא חוק. בעיקר עמד על כך חבר-הכנסת סנה. הוא אמר שאנחנו הפעולות המוצעות חשובות מאוד, אבל לשם מה נחוץ חוק, למה אי-אפשר לעשות זאת בדרך אדמיניסטרטיבית. מובן שיש לו סיבות משלו מדוע אינו רוצה בחוק, ואיני רוצה להיכנס להסבר מדוע הוא חושב שדרך החוק אינה טובה ואינה רצויה. גם חבר-הכנסת פרוש שאל שאלה זו, אם גם מנימוקים אחרים. כל אחד, טעמו ונימוקו עמו.

רבותי, בלי חוק קשה מאוד, כמעט מן הנמנע, לבצע את העבודות השונות לשיקומן ולשיפוצן של בית-העלמין בהר הזיתים. כבר כיום אנו נתקלים בהרבה מכשולים. בין היתר הם מתבטאים בעתירות אחדות שהוגשו לבית-המשפט העליון, בבג"צים נגד פעולותינו לשיקומן של הר הזיתים. אף פעם שואלים אותנו: מי שמך, מה זכותך לפעול פה? עכשיו תלויה ועומדת בבית-המשפט העליון עתירה מצד פונדק "פנורמה". בעליו שולטים על חלק מבית-העלמין, הפכו את זה למגרש חניה,

וכדי שאפשר יהא להרוס את הכביש, צריך היה להפוך את הכביש המוביל אל המלון "אינטרקונטיננטל" לדו-סטר. כי בלעדי כך אפשר היה לעלות למלון. אבל לא לדעת ממנו. פעולה משולבת זו, להרחבת הכביש המוביל למלון והריסת כביש היציאה דרך הר הזיתים, נעשתה על-ידינו ובוצעה לפי החלטת הממשלה בהוצאה של מאה וכמה רבבות לירות, ואז נתגלו גם הקברים שתחת הכביש הזה, ונתאפשר שיפוצו של מספר גדול מאותם הקברים. במקומות מסוימים היו הקברים הררי-סים לגמרי; במקומות מסוימים הם נשארו כפי שהיו, אלא העפר כיסה אותם, וברגע שהוסרו הכביש והעפר — הם נתגלו.

דבר שני שעשינו היה בצדו המערבי של הכביש הראשי ירושלים-יריחו. שם היתה חלקה ובה בית-העלמין הישן של ירושלים. גם כאן, היה חלק בהר הזיתים שנהפך על-ידי הירדנים למגרש חניה. ביטלנו מגרש זה וגדרנו חלקה זו, מיד בשבועות הראשונים לאחר מלחמת ששת הימים.

שלישית, הוקמה ביזמתנו ועדת שרים, ועדת-משנה של ועדת הפנים וועדת השירותים הציבוריים, לעניין שיקום בית-העלמין בהר הזיתים, ולפי החלטה מיזם ל' ביוני תשכ"ח — 28 באפריל 1968, שאושרה על-ידי הממשלה בח' באלול תשכ"ח — 1 בספטמבר 1968, אושרה התכנית הכללית לשיפוצו של הר הזיתים. לפי תכנית זו, בשלב הראשון של התכנית הכללית צריך היה לבצע את גידור בית-העלמין על הר הזיתים ולקבוע שערי כניסה. גידור זה נמסר על-ידי משרד הדתות למע"ץ לביצוע, והגידור הזה מסביב לכל בית-העלמין מקיף אורך של ארבעה קילומטרים, ובהוצאה של 600,000 ל"י בקירוב, והוא נעשה ובוצע כבר עד עכשיו באורך של 50% בקירוב, ואני מקווה שתוך חודשיים שולוש הוא יושלם, והגדר מסביב תוקם.

בשלב ב' וג', שאושר באותה החלטה, כלולים: שיפוצ קברים, שיקום 20,000 מצבות הרוסות, הקמת שני מבני כניסה, פיתוח שטחים פנויים, הקמת מצבות על קברים ללא גואל, והקמת מבנה מרכזי. ההוצאה הכללית המשווערת לעבודות אלו היא כ-6 מיליון ל"י.

יחד עם זה, באמצעותה של מועצת בית-העלמין, התחלנו בשיפוצן ובהקמתן של מצבות לאנשי שם ביש-ראש שאין להם גואלים, משפחות הדואגות לכך, לשפץ מצבות אלה או להקים מצבות חדשות. עד עכשיו עשינו נסיון, וכבר הוקמו כמאה מצבות על קברים של אנשי שם, ביניהם על קברו של ה"פרי חדש", רבי גרשון מקיטוב (גיסו של הבעל-שם-טוב) וכי. איני רוצה להביא הרבה שמות של גדולי ישראל שעל קבריהם הוקמו המצבות. לשנת התקציב הבאה יזמנו הקמת אלף מצבות סטנדרטיות על קברים כאלה של אנשי שם שאין להם גואלים היום, שידאנו לכך. ושוב, זהו נסיון להקים עכשיו את המצבות הסטנדרטיות. אלה יהיו כמובן ציוני-קבר, על מנת שאחרי-כך, כשהיו לנו יתר אמצעים, נרחיב את המפעל הזה.

במסגרת עבודות השיפוצ עיבדנו גם תכנית לשמור אותו חלק של בית-העלמין העתיק ביותר בנחל קדרון, הכולל את יד אבשלום, קבר זכריה הנביא ומערת בני חויר. התיכנון כולל גישות נוחות ופתוחות למבקרים, גידור האתרים, שילוט, ביתן לשומר, מודיעין ותאורה.

חשבון שיש בהר הזיתים עוד 30,000 מקומות פנויים. ביקשתי את האדריכלים שלנו שיעשו סקר, ולפי הסקר שהללו ערכו — אם ננכה אותם עשרת אלפים שכבר מכורים, או שנקברו על תנאי בגבעת רם בירושלים או על-יד בית-החולים שערי-צדק, וצריך להעביר אותם — יש הרבה פחות מקומות. חברי-הכנסת פרוש אומר שיש 30,000 מקומות פנויים. לפי החשבון של המומחים שלנו יש לכל היותר 15,000 מקומות פנויים, כי מן השטח הפנוי יש לנכות את השטח המיועד למשטחים, לדרכים ושבילים. אם יש רק 15,000 מקומות פנויים — ואינם מיועדים לחושבי ירושלים בלבד, כפי שעשה פה את החשבון חברי-הכנסת פרוש, אלא לבית-עלמין זה מובאים נפטרים מכל הארץ, ובזמנו היו קוברים בו נפטרים מן הארץ כולה וחוץ לארץ, — הרי זהו מספר מועט מאוד של מקומות פנויים. לכן יש צורך בהסדר. ולכן הצענו מה שהצענו בסעיף 15.

חברי-הכנסת פרוש מסתמך על כך, שהרבנות הרא"שית היא נגד הסדר זה. ועדת החוקה, חוק ומשפט, שאליה תועבר הצעת החוק, תוכל לשמוע דעתה של הרבנות הראשית. אני אציע שהוועדה תשמע דעות של מומחים ודעות של הרבנות הראשית. כבר היתה אצלי ועדת-משנה של ועדת ההלכה של הרבנות הרא"שית. ויש לה תביעה מרחיקה לכת למדי. הם מציעים לפתוח את הר הזיתים לקבורה לכל נפטר. ואם יתמלא בית-העלמין שבהר הזיתים תוך שנתיים שלוש — יתמלא. אבל הוא יהיה פתוח לקבורה לכל תושבי הארץ, ולא רק לתושבי ירושלים. ויובטח, שכל מי שירצה להיקבר באותן חלקות פנויות, תינתן לו האפשרות, כמובן תוך כדי מתן זכות קדימה לנפטרים על-יד קבורות משפחותיהם. גם אם היתה מתקבלת הצעה זו, צריך להיות מי שישמור על כך. אם נשאיר זאת רק בידי חברות הקדישא, מי ידע לאן יוביל הדבר. אולי זה יוביל למעשים שאינם רצויים. כל דבר המוגבל במספר צריך להיות בפיקוח. אם לא יהיה פיקוח, מי ידע מה יהיה על המקומות המוגבלים. משום כך הצענו מה שהצענו בסעיף 15.

אולם בעניין זה לבי פתוח לכל ההצעות שיובאו לוועדת החוקה, חוק ומשפט. יובאו ההצעות, והוועדה תוכל לברר את העניין, ולקבוע מספר האפשרויות שישנן. אני מוכן לקבל תיקון לגבי סעיף 15, שלפיו לא יהיה הרשיון רק רשיון ממקרה למקרה, אלא רשיון לחלקה, רשיון לסוגים. אם יובאו הצעות תיקון כאלה, בבקשה.

בהקשר זה, רצוני לומר שהיתה הערה נכונה של חברי-הכנסת האונגר שצריך לתקן את סעיף 15, באופן שלא הכל יבוא למליאה. למעשה יש לכך תשובה בסעיף 13. אבל אם תשובה זו אינה מספקת, נתקן את סעיף 15. דעתי היא שלא כל דבר צריך לבוא לפני המליאה. המליאה יכולה להטילו על ועדת-משנה או על יושב-ראש הרשות. רק במקרה של היתר כללי לחלקה מסוימת צריך יהיה להביא את העניין לפני המליאה. על כל פנים דברים אלה ניתנים לבירור ולתיקון בוועדה, שאליה יועבר החוק.

לצערי טעה חברי-הכנסת פרוש — ומכיוון שטעה, גם הטעה את הרבים — בכך שהוא מוסיף לשטח זה של הר הזיתים גם את השטח החדש שאנו רוצים להשיג בשביל בית-העלמין. השטח החדש אינו כלול בחוק. לא מוצע שהחוק יחול על השטח החדש. הרי

וכאשר אנו מקימים את הגדר, צריך גם את השטח הזה להכניס לגדר. הם מתנגדים לכך, והם פנו לבית-המשפט העליון בטענה שאת השטח הזה הם קיבלו בחכירה מממשלת ירדן. ממשלת ירדן היתה מאוד נדיבה, היא החכירה חלקים מבית-העלמין, ועל השטח הזה עשו מגרש חניה. ועתה, כשאנו באים לבצע שם פעולות, אומרים לנו: קיבלנו את זה בחכירה. עכשיו יש צורך ללכת לבית-המשפט ולהתדיין אתם.

לשם כך דרושה לגיטימציה. ובכן, האם נחוצו חוק או לא? מי פונה? פונה חברה קדישא שיש לה קושאן. ואם אין לה קושאן? אם אין גירות כדי להוכיח את הבעלות — מי פונה?

אין זה הבר"ץ היחיד. יש גם פנייה לבר"ץ מצד חברה קדישא אחת, שעדיין אין לה כיום רשיון קבורה, והיא איתה רוצה שיעשו גדר, שישקמו וישפצו.

ובכן השאלה היא: אם לא יהיה חוק — מי יעשה זאת? אם הממשלה צריכה להתערב, היא צריכה סמכות חוקית לכך. אם איננה מפיקה את השטחים, יש צורך בחוק מיוחד. אפשר להפקיע באמצעות החוק לרכישה לצרכי ציבור. אבל אני מסכים עם חברי-הכנסת פרוש שלא צריך להלאים קרקעות. כי אם באים להלאים, אז אפשר בלי חוק. אפשר להפקיע את הרכוש כולו, ואז הממשלה היא בעל-הבית, ותוכל לעשות מה שתרצה. אבל הואיל ואני נגד הלאמה, יש צורך במסגרת אחרת, במסגרת החוק, לתת רשות לממשלה לטפל בשיקומו ובשיפוצו של בית-העלמין בהר הזיתים.

אני רוצה להביא לכם דוגמה אחת. הייתי יכול להביא דוגמאות רבות. יש בהר הזיתים קבר של רבי עובדיה מברטנורה, פרשן המשנה המקובל ביותר, שעלה לארץ בשנת 1488 ונקבר בהר הזיתים. מצבתו נופצה על-ידי הידריגים. משום כבודו של הנפטר, כבוד גדול, — הוא היה המפרש של המשנה, כל יהודי לומד משניות וכל אחד ידע שזה הפרשן המקובל ביותר — כבוד הוא לנו לשפץ את המצבה הזאת. ובכן בא ערבי המת-גורד שם בסביבה ואומר שיש לו חזקה על חלקת הקבר, שזאת חלקה שלו, אינו מסכים שנשפץ את המצבה. כאן עולה השאלה איך להתדיין, איך להישפט אותו. בהעדר חוק אין באפשרותנו לשפץ את המצבה. ההרס הזה יימשך אם לא יהיה מכשיר חוקי בידי רשות הר הזיתים שתוכל לעשות זאת.

לכן יש צורך בחוק. אילו אפשר היה לעשות זאת בלי חוק — מה טוב. אילו היה כל אחד, גם אותו ערבי, מרגיש את הרגשת האשמה שהוא שותף לאותו הרס, ולכן צריך להניח לשפץ את המצבות, אולי אפשר היה לעשות זאת בלי חוק. אבל הרגע שאנו נתקלים בהתנגדויות כאלה מוכרחים לעשות דבר-מה.

מטרה אחת חשובה מאוד של החוק היא הסדר הקבורה בהר הזיתים. אני מצטער שחברי-הכנסת פרוש איננו באולם. הוא התקף אותנו מאוד שאנחנו אוסרים את הקבורה בהר הזיתים, ונאחו בביתו אחד בדברי המבוא לחוק, שאיננו חלק מן החוק. אין אנו באים להציע לאסור את הקבורה, אלא להסדיר את הקבורה. בסעיף 15 להצעת החוק אנחנו מציעים שהקבורה תהיה מוגבלת לסוגים מסוימים. מדוע אנחנו עושים זאת? הר הזיתים, שהוא מקום מקודש לעם ישראל, אין בו עכשיו הרבה מקומות פנויים. חברי-הכנסת פרוש עשה

לקבל את ההערה או ההצעה להשליט שבט או עדה זה על זה. לא בעניינים אלה עסקינן. מדוע לא תדאג לייצוג מתאים במוסדות אחרים, בכנסת ובממשלה? יש הרבה מקומות. מדוע אתה מתחיל בקבורה? תתחיל באנשים החיים, לא במתים.

ועוד הערה לחברי הכנסת זר והאונגר. חברות הק"ד ישא בירושלים מספרן הוא שמונה, ועשיתי הרבה לריכוז ולצימצומן. משום כך הקימונו מועצת בתי-עלמין, כדי שיהיה גוף מאורגן. ומועצת בתי-העלמין היא גוף סטטוטורי חוקי, הקיים לפי החוק.

לא הייתי רוצה לענות על דברי הפולמוס של חברי הכנסת פרוש, ומה גם שאיננו נוכח באולם. יש לו לשון פנינים: "פוגע פגיעה עמוקה ברגשות הדת". אילו היה נוכח באולם, הייתי אומר כמה דברים. אבל הואיל ואיננו נוכח, זכה ואינו עונה לו.

יצחק גבון (המערך, עבודה-מפ"ם):
אנו נמסור לו.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:
לכבוד העניין, מוטב להימנע מפולמוס.

אם כן, רבותי, לסיכום הדברים — לא באתי לכנסת, בעניין הצעת חוק זו, בידיים ריקות; באתי לכנסת עם הצעת החוק לאחר שכבר עשינו פעולה כבירה לשיקומו של הר הזיתים. אני חושב שמה שעשינו בשנתיים אלה, באותם האמצעים שבידינו, באותן האפשרויות שיש כיום לתקציב הממשלתי — עשינו בשנתיים אלה רבות. וכשאנו באים עכשיו, לאחר הפעולה הגדולה שעשינו ולאחר התכניות הגדולות שכבר הוכנו, ומגישים הצעת חוק זו, — אני חושב שגם בהצעת חוק זו השתדלנו ככל האפשר. ככל הצעת חוק, אין זו הצעת חוק של שר הדתות, כפי שאמר חברי הכנסת פרוש, אלא כל הצעת חוק היא פרי של פשרות, דיונים בממשלה, דיונים בוועדת השרים לתקיקה. לו היה זה פרי המחשבה שלי בלבד, אולי היתה ההצעה שונה במקצת; אבל זהו פרי מחשבה קולקטיבית, פרי מאמצים קולקטיביים, ולכן יצאה הצעת החוק כפי שיצאה.

לדעתי, הצעת חוק זו ראויה לדיון רציני, ואני מניח שבוועדה יוזמו כל אלה שיש להם מה לומר בגוף ויברור את כל צדי העניין. אני מקווה שלאחר כל הדיונים יצא מן הוועדה דבר מתוקן.

אני מציע להעביר את הצעת החוק לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר מ. זר:

לפנינו הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה הצ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק רשות הר הזיתים, תשכ"ט-1969, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר מ. זר:

הישיבה הבאה של הכנסת תתקיים מחר בשעה 11.00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 19.12.

יש מפה המצורפת להצעת החוק, והמפה נוגעת רק לאותו בית-עלמין המקודש עלינו מדורי דורות עד היום. אם נצליח להשיג את השטח החדש, דינו יהיה כדון סנהדריה, הר המנוחות וכל בית-עלמין אחר בירושלים. עליו לא יחול החוק המוצע. על כן השטח החדש אינו קשור לחוק זה.

אגב אורח, יש לי הרושם שחלה התקדמות בעניין השגת השטח החדש. כבר סיימנו את איתור השטח. לפי שעה איתרנו רק 120 דונם. ועכשיו מתבררות בוועדות השרים האפשרויות של השגת השטח וסידור בית-עלמין חדש, שנקרא לו "המשך הר הזיתים".

אשר לבעיית הרכב הרשות, העירו על כך חברי הכנסת זר, תמיר והאונגר. שמעתי את כל ההערות הללו. ואני רוצה להדגיש: רבותי, ההרכב המוצע מאוזן ומחושב. הקדשנו תשומת-לב כדי להכניס לרשות את כל הגופים שיש להם עניין ויכולים לתרום לעניין הזה. בכל אופן ההרכב, לפי הצעת החוק, צריך להיות מאושר על-ידי הממשלה. וחוקה על הממשלה — שהיא כיום רחבה למדי ומייצגת את הכנסת בצורה נאותה למדי — שתדע להקפיד, שהרעידה העתידה לקום תהיה לתועלת העניין ולטובת העניין.

איני יודע מדוע חברי הכנסת זר בעניין זה מציע הרכב עדתי; הוא מציע לשמור על העדות והשבטים. איני יודע לפי איזה מפתח יעשה זאת. האם יעשה זאת לפי המפתח של מספר הדונמים שישנם בידי חברות הקדישא, או לפי מספר החלקות הפנויות שישנן בידי חברות הקדישא, ויעשה חשבון כמה חלקות פנויות יש לחברה קדישא זו וכמה לזו, כמה יש לחברות הקדישא של הספרדים וכמה לחברות הקדישא של האשכנזים ולפי זה ייקבע הייצוג בהרכב הרשות? איני יודע למה להכניס לחוק זה דברים שלא יתרמו לא לכבוד העניין ולא לעניין אחדות העם לגבי כבודו של הר הזיתים.

יצחק גבון (המערך, עבודה-מפ"ם):
האינך חושב שזו נקודה שיש לתת את הדעת עליה?

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

חברי הכנסת זר הציע גם להלאים את כל השטח. ואני שואל: מדוע להתחיל בהלאמה רק בעניין זה? איננו מלאימים לא רכוש פרטי ולא רכוש ציבורי. דווקא בעניין זה של הר הזיתים, והחלקות של חברות הקדישא, נתחיל בהלאמה? ואם יימצא, נניח, שלחברות הקדישא של הספרדים יש מעט מקומות פנויים ולחברות הקדישא של האשכנזים יש הרבה מקומות פנויים, האם נלאים את המקומות של חברות הקדישא של האשכנזים ומסמור אותם לספרדים? בכל הארץ יש מוסדות רבים, ציבוריים ופרטיים, ועדיין לא שמעתי שאתם תציעו הלאמתם. מדוע דווקא פה?

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):
ההיסטוריה הלאימה את הר הזיתים.

שר-הדתות ז. ורהפטיג:

יש הרבה דברים שאפשר להלאים, אבל איננו הולכים בשיטה זו, ולא הצענו שיטה זו. לכן איננו יכולים